

TEKNIKAN SANASTOKESKUS • CENTRALEN FÖR TEKNISK TERMINOLOGI

alueidenkäyttö,
maakuntasuunnittelu,
Kari Kaartama,
pro gradu -esittely,
Summer Academy 2000,
ISO TC/37,
EURALEX 2000....

3 | 2000

TERMINFO

THE FINNISH CENTRE FOR TECHNICAL TERMINOLOGY

TERMINFO

21. vuosikerta • numero 3 | 2000

2

JULKAISUJA Tekniikan Sanastokeskus ry
PÄÄTOIMITTAJA Kristian Miettinen
TOIMITUSSIHTEERI Minna Isoherranen
TOIMITTAJA Sirpa Suhonen (Summaries)
TOIMITUSNEUVOSTO Jukka Ihanus, Kari Kaartama,
 Sirpa Kuusisto-Niemi, Markku Lammi,
 Kristian Miettinen, Aatto J. Repo, Mikael Reuter,
 Seija Suonuuti, Krista Varantola
PAINOPIIKKA Oy Edita Ab, Helsinki 2000
KUSTANTAJA Stellatum Oy
 Asemapäällikönkatu 7, 00520 Helsinki
 puh. (09) 8689 700
 faksi (09) 8689 7070
www.stellatum.fi

TILAUKSET JA OSOITTEENMUUTOKSET
 Stellatum Oy/Asiakaspalvelu
 Kuoppamäentie 3 A, 33800 Tampere
 puh. (03) 225 1948
 faksi (03) 225 1955
asiakaspalvelu@stellatum.fi

TILAUSHINNAT SUOMESSA
 Lehti ilmestyy neljä kertaa vuodessa
 Kestotilaus (laskutusväli 12 kk) 190 mk
 Vuosikerta (12 kk) 200 mk
 Irtonumero 50 mk
 Tilaajarekisterin tietoja voidaan käyttää ja
 luovuttaa suoramarkkinointiin.

TILAUSEHTO
 Kestotilauksena tilattu lehti tulee tilaajalle vuodesta
 toiseen ilman eri uudistusta, kunnes tilaaja joko muuttaa
 tilauksen määräaikaiseksi tai lopettaa sen. Tilauksen hinta
 on vuoden alussa voimassa oleva hinta, joka on painettu
 lehteen. Tilauksen voi keskeyttää ennen tilauskauden
 loppua joko puhelimitse tai kirjeellä. Peruutus on tehtävä
 vähintään kaksi viikkoa ennen tilausjakson alkamista.
 Mikäli peruutus ei saavu määräaikaan mennessä,
 laskutetaan tilaajan saamat lehdet irtonumerohintaan
 sekä peruutuksen aiheuttamat kulut 30 mk.

IRTONUMEROMYYNTI
 Akateeminen kirjakauppa (Helsinki, Lappeenranta, Oulu,
 Tampere, Vaasa), Suomalainen Kirjakauppa (Joensuu,
 Jyväskylä, Kuopio, Mikkeli, Rovaniemi),
 Turun Kansallinen kirjakauppa.

SISÄLLYS

Minisanasto uudesta maankäyttö- ja rakennuslaista <i>Anna Salmela & Johanna Suomalainen</i>	3
TSK:n hallituksen konkari Kari Kaartama <i>Minna Isoherranen</i>	10
Pro gradu -tutkielma tekniikan kielestä <i>Johanna Peltoniemi</i>	12
EURALEX 2000 -konferenssin satoa terminologeille <i>Virpi Kalliokuusi</i>	14
Terminology Summer Academy 2000 <i>Mari Suhonen</i>	18
ISO/TC 37:n kokoukset 2000 <i>Katri Seppälä</i>	19
TNC ajautui konkurssiin	20
Tielaitos kilpien kielestä	20
Termiharava	21
Kirjallisuutta	22
Summaries	24

Lukijapalautetta voi lähettää Tekniikan
 Sanastokeskukseen (osoite alla) tai sähköpostitse
 osoitteeseen terminfo@tsk.fi

TERMINFO INTERNETISSÄ <http://www.tsk.fi/ti>

TSK:N YHTEYSTIEDOT

osoite	Albertinkatu 23 A 12 00120 Helsinki
puhelin	(09) 2709 1060
faksi	(09) 608 859
sähköposti	tsk@tsk.fi , terminfo@tsk.fi
Internet	http://www.tsk.fi

TERMIPALVELU (MAKSULLINEN EI-JÄSENILLE)

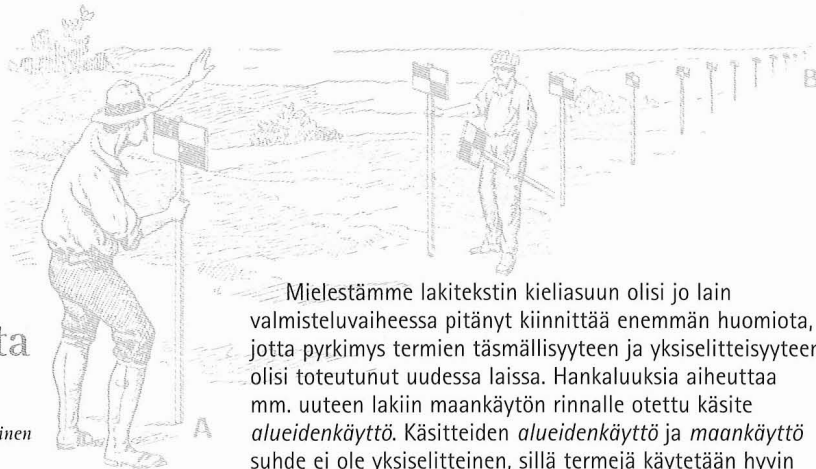
puhelin	(09) 608 876
faksi	(09) 608 859
sähköposti	termipalvelu@tsk.fi

ISSN 0358-7517

Minisanasto uudesta maankäyttö- ja rakennuslaista

Anna Salmela & Johanna Suomalainen

Uusi maankäyttö- ja rakennuslaki tuli voimaan 1.1.2000. Laki korvasi vuodelta 1958 peräisin olevan, useilla osauudistuksilla muutetun rakennuslain. Lakiuudistus sisältää monia merkittäviä uudistuksia.

Kansalaisille halutaan uudessa laissa taata paremmat vuorovaikutusmahdollisuudet, joten maankäytön suunnitteluprosessia on kehitetty entistä vuorovaikutteisemmaksi. Vuorovaikutteisuus taataan *osallistumis- ja arviointisuunnitelmalla*. Kuntien itsenäinen päätösvalta kaavoituksessa on lisääntynyt. Kaavojen alistusmenettelystä on luovuttu lukuun ottamatta maakuntakaavoja, jotka edelleen vahvistetaan ympäristöministeriössä.

Uuden maankäyttö- ja rakennuslain mukaiseen suunnittelujärjestelmään kuuluvat *valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet, maakuntakaava, yleiskaava ja asemakaava*. Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet turvaavat valtakunnallisesti tärkeiden yleisten tavoitteiden toteutumisen paikallistason kaavoituksessa. Vanhan rakennuslain asema-, rakennus- ja rantakaava yhdistettiin yhdeksi kaavamuodoksi, asemakaavaksi. Myös lupajärjestelmää on uudistettu mm. ottamalla käyttöön kaksi uutta lupaa, *maiseMATyöluja* ja *purkamislupa*.

Pitkään mietitty laki – nopeasti mietityt termit?

TSK:n vuonna 1998 valmistuneessa Ympäristösananastossa on mukana keskeisimmät vanhan rakennuslain käsitteet. Lakiuudistuksen myötä käsittejärjestelmä kuitenkin muuttui: uusi laki toi mukanaan uusia käsitteitä samalla kun vanhoja käsitteitä jäi pois käytöstä. Monien aiemmin käytössä olleiden käsitteiden sisällössä tapahtui myös muutoksia. Terminologi Virpi Kalliokuusen ehdotuksesta valitsimme minisanastomme aiheeksi uuden maankäyttö- ja rakennuslain. Tavoitteenamme on ollut ottaa mukaan keskeisimmät uudet käsitteet sekä ajanmukaistaa Ympäristösananastossa esiintyvää käsitteistöä vastaamaan nykyistä lakia.

Mielestämme lakitekstin kieliasuun olisi jo lain valmisteluvaiheessa pitänyt kiinnittää enemmän huomiota, jotta pyrkimys termien täsmällisyyteen ja yksiselitteisyyteen olisi toteutunut uudessa laissa. Hankaluuksia aiheuttaa mm. uuteen lakiin maankäytön rinnalle otettu käsite *alueidenkäyttö*. Käsitteiden *alueidenkäyttö* ja *maankäyttö* suhde ei ole yksiselitteinen, sillä termejä käytetään hyvin epäjohtonmukaisesti. Termien kohdalla on vaikea päätellä, onko kyse yhdestä käsitteestä, johon viitataan kahdella eri termillä vai onko kyseessä kaksi eri käsitettä ja kaksi eri termiä. Termejä käytetään toisaalta usein toistensa synonyymeina, kun taas toisaalta niiden välille on yritetty tehdä myös jonkinlaista käsite-eroa. Käsitteiden välinen pieni ero näyttää liittyvän vesialueiden käyttöön: *maankäytöllä* tarkoitetaan pelkästään maa-alueiden käyttöä ja *alueidenkäytöllä* sekä maa- että vesialueiden käyttöä. Jotta sekaannuksilta välttyttäisiin, olisi hyvä käyttää systemaattisesti vain yhtä termiä viittaamaan yhteen käsitteeseen. Olemme sanastossamme päätyneet suosittamaan termiä *alueidenkäyttö*, joka kattaa sekä maa- että vesialueiden käytön.

Ongelmallisiksi osoittautuivat myös eri suunnittelukäsitteet ja niiden väliset suhteet. Termien vakiintuneisuudesta huolimatta käsitteiden sisältö tuntuu yhä olevan vakiintumaton. Tämä vaikeutti käsitteiden suhteiden ymmärtämistä ja määrittelyä. Ratkaisu, johon olemme sanastossamme päätyneet, perustuu toisaalta lakiin ja toisaalta yleisempään kielenkäyttöön. Ratkaisumme ei luonnollisestikaan ei ole ainoa mahdollinen, mutta mielestämme se on yksi tapa selkiyttää suunnittelukäsitteiden välisiä suhteita.

Sanastossamme on joitakin termejä, joilla on lakitekstistä poikkeavat kirjoitusasut. Laissa ja muissa virallisissa teksteissä käytetään rinnakkain kirjoitusasuja *alueidenkäyttö* ja *alueiden käyttö*. TSK:n suositus on alueidenkäyttö, koska näin kirjoitettuna termi on yhtenäinen jo vakiintuneen *maankäyttö*-termin kanssa. Kielikellossa (1/2000) Kotimaisten kielten tutkimuskeskus suosittaa *maakunnan liitto* -termin tilalle yhdyssanaa *maakuntaliitto*. TSK suosittaa samaa kirjoitusasua, koska se on luontevampi ja yksinkertaisempi sekä taipuu *maakunnan liitto* -nimitystä paremmin. Olemme pohtineet myös termiä *maakunnan suunnittelu* ja päätyneet suosittamaan yhdyssanaa *maakuntasuunnittelu*, jolloin kirjoitusasu on yhdenmukainen termien *aluesuunnittelu* ja *yhdyskuntasuunnittelu* kanssa. Olisi toivottavaa, että

suositukset otettaisiin jatkossa huomioon lain jatkokäsittelyissä ja erityisesti ympäristöhallinnon yleisölle suuntaamissa tiedotteissa.

Käytimme sanastomme lähteinä ennen kaikkea Internetistä löytämämme materiaalia, koska uuteen lakiin liittyviä kirjallisia julkaisuja on tähän mennessä painettu niukasti. Suomenkielinen lakiteksti oli luonnollisesti sanastomme pohjana. Tämän lisäksi keräsimme mahdollisimman kattavan aineiston lain toimeenpanoon liittyvää materiaalia. Suurena apuna lakikiemuroiden selvittämisessä oli Ari Ekroosin ja Vesa Majamaan Maankäyttö- ja rakennuslaki -teos (2000).

Sanastossa ei ole esitetty kaikkia vieraskielisiä vastineita. Tämä johtuu ennen kaikkea kahdesta seikasta: ensinnäkin suomalaisessa laissa on monia uusia käsitteitä, joille ei ainakaan vielä löydy lähivastineita muiden maiden lainsäädännöistä ja toiseksi Suomessa ei vielä ole käytössä vakiintuneita käännösvastineita näille käsitteille. Useissa tapauksissa ennen kaikkea saksankieliset käännösvastineet puuttuvat. Ruotsinkieliset termivastineet on poimittu suomalaisen lain ruotsinnoksesta. Nämä vastineet on sanastossa merkitty svFI-merkillä. Joillekin termeille on lisäksi löytynyt lähivastine Ruotsin lainsäädännöstä. Englanninkielisten vastineiden joukossa on sekä käännösvastineita (*-merkki) että Ison-Britannian lainsäädännöstä poimittuja lähivastineita. Saksankieliset lähivastineet ovat lähes poikkeuksetta peräisin Saksan lainsäädännöstä.

Haluamme kiittää ennen kaikkea Virpi Kalliokuusta sanastotyömme ohjaamisesta sekä yhteyshenkilöitämme *Auvo Haapanalaa, Helena Korhosta ja Martti Tiulaa* sanastomme asiasisällön tarkistamisesta.

1

aluesuunnittelu

svFI regionplanering
en ~regional planning
de ~Raumordnung f

yhteiskuntasuunnittelun osa, jossa pyritään ohjaamaan ihmisten toimintaa ja maa-alueiden ja tarvittaessa vesialueiden käyttöä maakuntien ja valtakunnan tasolla; ks. myös *maakuntasuunnittelu*

2

yhdyskuntasuunnittelu

sv samhällsplanering
en ~urban planning; ~community planning
enGB ~town planning; ~town and country planning
enUS ~city planning; ~urban and regional planning
de ~Siedlungsplanung f; ~Stadtplanung f

yhteiskuntasuunnittelun osa, jossa pyritään ohjaamaan ihmisten toimintaa ja maa-alueiden ja tarvittaessa vesialueiden käyttöä kuntien ja niiden asukkaiden lähiympäristön tasolla

3

alueidenkäytön suunnittelu

mieluummin kuin: alueiden käytön suunnittelu; maankäytön suunnittelu

sv planering av markanvändningen; markanvändningsplanering
svFI planering av områdesanvändningen; områdesplanering
en ~land use planning; ~spatial planning; ~space planning; ~land management; ~resource planning and development
de ~Bodennutzungsplanung f; ~Landnutzungsplanung f

yhdykskunta ja seutu ja koskeva fyysinen suunnittelu, jossa lainsäädännön avulla ja hallintopäätöksin pyritään ohjaamaan maa-alueiden ja tarvittaessa vesialueiden järjestelyä ja käyttöä

Käsitteiden alueidenkäyttö ja maankäyttö välisestä eroista katso johdanto.

4

valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet

svFI riksomfattande mål n för områdesanvändningen
en *national land use goals

alueidenkäyttöä ja aluerakennetta koskevat valtakunnalliset yleisluonteiset tavoitteet; ks. myös *alueidenkäytön suunnittelu*

Valtakunnallisista tavoitteista päättää valtioneuvosto.

Tavoitteet voivat koskea asioita, joilla on kansainvälistä tai laajempaa kuin maakunnallista merkitystä.

5

maakuntasuunnittelu

mieluummin kuin: maakunnan suunnittelu

svFI planering på landskapsnivå
de ~Regionalplanung f

maakunnan yleistä kehitystä ohjaava suunnittelu

Maakuntasuunnitteluun kuuluu maakuntasuunnitelman, maakuntakaavan ja alueellisen kehittämisohjelman laatiminen. Alueellisesta kehittämisohjelmasta säädetään alueiden kehittämisestä annetussa laissa. Maakuntasuunnittelu on asiasisällöltään lähellä vanhan rakennuslain seutus suunnittelua.

6

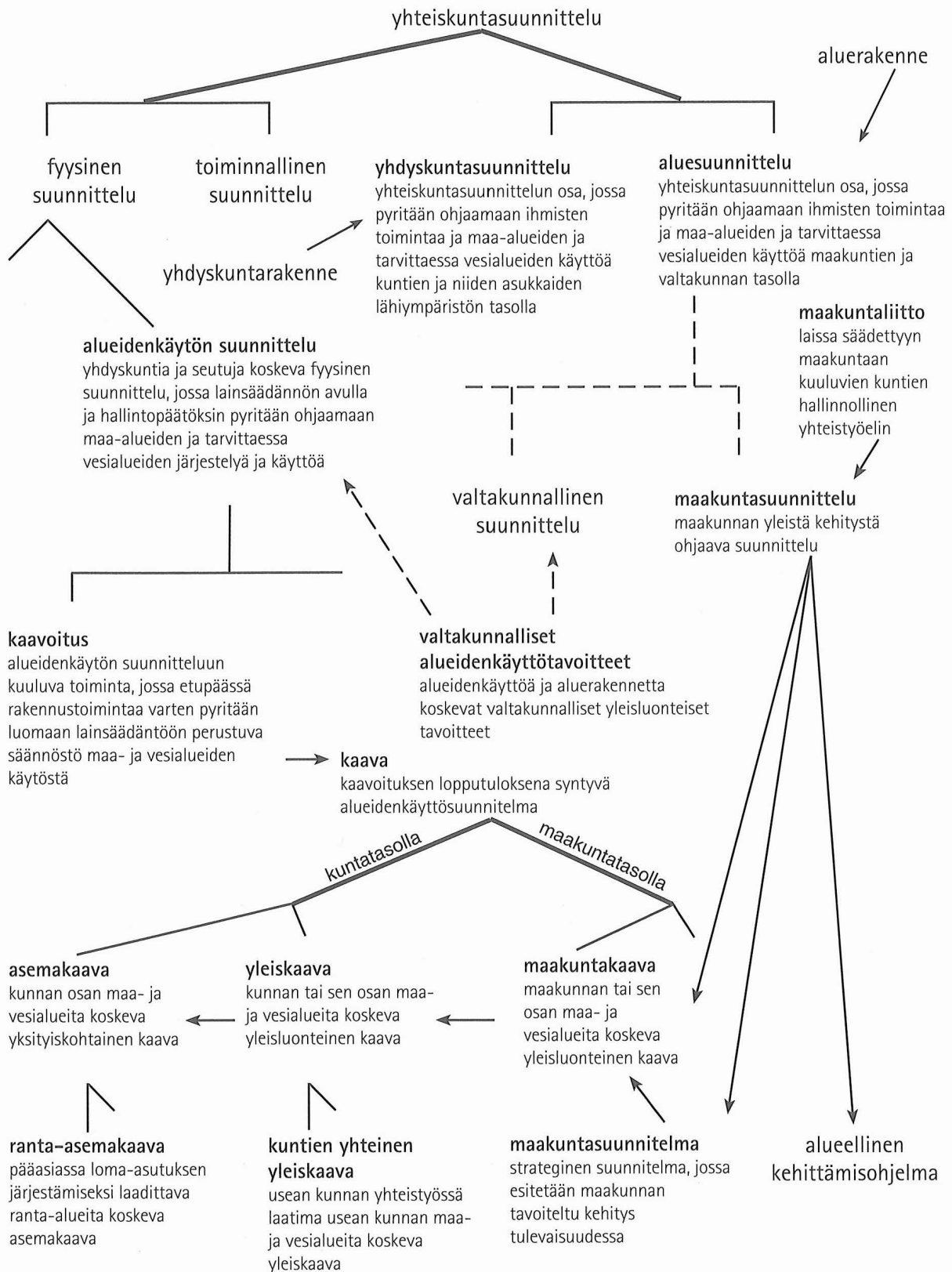
maakuntaliitto

mieluummin kuin: maakunnan liitto

svFI landskapsförbundet n; hellre än: förbundet n på landskapsnivå
en *regional council
de ~Regionalverband m

laissa säädettyyn maakuntaan kuuluvien kuntien hallinnollinen yhteistyöelin

Maakuntaliiton tehtävänä on maakuntakaavan laatiminen ja muu maakuntasuunnittelu. Maakuntajaosta säädetään maakuntajakolaissa. Maakuntaliiton jäsenyys on kunnille pakollista.

7

maakuntasuunnitelmasvFI landskapsöversikt *n*

strateginen suunnitelma, jossa esitetään maakunnan tavoittel-
tu kehitys tulevaisuudessa

Maakuntasuunnitelmalla ei ole kansalaisiin tai
suunnitteluun kohdistuvia oikeusvaikutuksia.

8

kaavoitus

sv planläggning

en ~land use planning; ~planning

enUS ~zoning

de Planung *f*; > Bauleitplanung *f*

alueidenkäytön suunnitteluun kuuluva toiminta, jossa
etupäässä rakennustoimintaa varten pyritään luomaan
lainsäädäntöön perustuva säännöstö maa- ja vesialueiden
käytöstä

Kaavoitus voi olla joko yleisluonteista tai
yksityiskohtaista. Yleisluonteinen kaavoitus määrittää
joko seutujen aluerakenteen tai ohjaa
yhdyskuntarakenteen muotoutumista. Yksityiskohtaisella
kaavoituksella säännellään lähiympäristön
muotoutumista.

9

kaava

sv plan

en land use plan

enUS zoning plan

de Plan *m*; > Bauleitplan *m*

kaavoituksen lopputuloksena syntyvä
alueidenkäyttösuunnitelma

10

maakuntakaava

svFI landskapsplan

en *regional land use plan

de ~Regionalplan *m*

maakunnan tai sen osan maa- ja vesialueita koskeva
yleisluonteinen *kaava*

Maakuntakaavan laatii ja hyväksyy *maakuntaliitto*
ja vahvistaa ympäristöministeriö. Maakuntakaavassa
yhteensovitetaan maakunnalliset ja paikalliset
tavoitteet valtakunnallisten tavoitteiden kanssa.
Maakuntakaava on ohjeena laadittaessa *yleiskaavaa* ja
asemakaavaa. Maakuntakaava on vanhan rakennuslain
seutukaavaa yleisluonteisempi.

11

yleiskaava

sv översiktsplan

svFI generalplan

en *local master plan; master plan

de ~Flächennutzungsplan *m*

kunnan tai sen osan maa- ja vesialueita koskeva
yleisluonteinen *kaava*

Yleiskaavan laatii ja hyväksyy kunta. Yleiskaava voi
olla joko oikeusvaikutteinen tai oikeusvaikutukseton.
Yleiskaava on ohjeena *asemakaavaa* laadittaessa.

12

kuntien yhteinen yleiskaava

svFI gemensam generalplan

en *joint master plan

usean kunnan yhteistyössä laatima usean kunnan maa- ja
vesialueita koskeva *yleiskaava*

Kuntien yhteisen yleiskaavan laatii ja hyväksyy
maakuntaliitto, tehtävään soveltuva muu kuntayhtymä
tai kuntien muu yhteinen toimielin. Oikeusvaikutteisen
yhteisen yleiskaavan vahvistaa ympäristöministeriö.

Kaavan laatiminen perustuu kuntien vapaaehtoisuuteen.

13

asemakaava

sv detaljplan

svFI stadsplan

en *local detailed plan; town plan; city plan; urban area
development plan; local plande ~Bebauungsplan *m*

kunnan osan maa- ja vesialueita koskeva yksityiskohtainen
kaava

Asemakaavan laatii ja hyväksyy kunta. Vanhassa
rakennuslaissa asemakaavan käsite oli nykyistä
suppeampi ja asemakaavan rinnalla olivat rakennus- ja
rantakaava.

14

ranta-asemakaava

svFI stranddetaljplan

en *shoreline master plan

de *Uferbebauungsplan *m*; *Uferplan *m*;de *Strandbebauungsplan *m*

pääasiassa loma-asutuksen järjestämiseksi laadittava ranta-
alueita koskeva *asemakaava*

Ranta-asemakaavan laatii joko kunta tai maanomistaja, ja
hyväksyy kunta. Vanhassa rakennuslaissa käytettiin nimitystä
rantakaava.

15

osallistumis- ja arviointisuunnitelma

svFI program n för deltagande och bedömning
 en *participation and assessment scheme

kaavoituksen alkuvaiheessa laadittava suunnitelma, joka yksilöi kuhunkin kaavoitustilanteeseen soveltuvat osallistumis- ja vuorovaikutusmuodot sekä *kaavan* vaikutusten arviointitavat

Vanhan rakennuslain kuulemismenettely on korvattu vuorovaikutteisella suunnittelumenettelyllä, jossa *osallisella* on mahdollisuus seurata kaavoitusta ja vaikuttaa siihen.

16

osallinen <kaavoitus>

svFI intressent
 en *involved party; *concerned party; *interested party
 de Beteiligter m

henkilö, yhteisö tai viranomainen, jonka etua, oikeutta tai velvollisuutta kaavoitushanke koskee tai jonka elinpiiriin kaavoitushanke vaikuttaa

Ks. myös *osallistumis- ja arviointisuunnitelma*.

Osallisella on mahdollisuus ennen kaavaehdotuksen asettamista julkisesti nähtäville ehdottaa alueelliselle ympäristökeskukselle neuvottelun käymistä osallistumis- ja arviointisuunnitelman riittävydestä.

17

kaavaehdotus

sv planförslag n
 en *proposed plan; plan proposal
 de Planentwurf m

julkisesti nähtäville asetettava ehdotus *kaavaksi*

Kaavaehdotuksen nähtäville asettaminen on viimeinen kaavoitusmenettelyn vaihe, jossa osalliset ja kaikki kunnan jäsenet voivat ottaa kantaa laadittavana olevaan kaavaan.

7

18

muistutus <kaavoitus>

sv synpunkt
 svFI anmärkning
 en objection
 de Anregung f

osallisen tai kunnan jäsenen esittämä kannanotto *kaavaehdotukseen*

Muistutus esitetään yleensä kirjallisena. Muistutuksen tehneille, jotka ovat pyytäneet kirjallista vastausta ja samalla ilmoittaneet osoitteensa, on ilmoitettava kunnan perusteltu kannanotto esitettyyn mielipiteeseen.

19

kaavoituskatsaus

svFI planläggningsöversikt n

kunnan laatima katsaus kunnassa tai *maakuntaliitossa* vireillä olevista tai vireille tulevista kaavoitushankkeista

Kaavoituskatsaus laaditaan vähintään kerran vuodessa ja siitä on tiedotettava sen tarkoituksen kannalta sopivalla tavalla.

osallinen

henkilö, yhteisö tai viranomainen, jonka etua, oikeutta tai velvollisuutta kaavoitushanke koskee tai jonka elinpiiriin kaavoitushanke vaikuttaa

osallistumis- ja arviointisuunnitelma
 kaavoituksen alkuvaiheessa laadittava suunnitelma, joka yksilöi kuhunkin kaavoitustilanteeseen soveltuvat osallistumis- ja vuorovaikutusmuodot sekä kaavan vaikutusten arviointitavat

kaavoitusmenettely**kaavoitus**

alueidenkäytön suunnitteluun kuuluva toiminta, jossa etupäässä rakennustoimintaa varten pyritään luomaan lainsäädäntöön perustuva säännöstö maa- ja vesialueiden käytöstä

muistutus

osallisen tai kunnan jäsenen esittämä kannanotto kaavaehdotukseen

kaavoituskatsaus
 kunnan laatima katsaus kunnassa tai maakuntaliitossa vireillä olevista tai vireille tulevista kaavoitushankkeista

kaavaehdotus
 julkisesti nähtäville asetettava ehdotus kaavaksi

20

suunnittelutarvealue

svFI området *n* i behov av planering
 en *development area; *area of planning need
 de ~Bauerwartungsland *n*

8 asemakaava-alueen ulkopuolella oleva alue, jossa on odotettavissa tarvetta *alueidenkäytön suunnitteluun*

Taaja-asutusalueet ja ns. kyläalueet on määritetty laissa suunnittelutarvealueiksi. Myös kunta voi osoittaa alueen suunnittelutarvealueeksi. Edellytyksenä osoittamiselle on, että alueella on sen sijainnin vuoksi odotettavissa suunnittelua edellyttävää yhdyskuntakehitystä tai alueella on erityisten ympäristöarvojen tai ympäristöhaittojen vuoksi tarpeen suunnitella alueidenkäyttöä. Vanhassa rakennuslaissa käytettiin nimityksiä taaja-asutus ja taaja-asutusalue.

21

rakennuslupa

sv bygglov *n*
 en building permit; building permission; construction permit; building licence; planning permission
 de ~Baugenehmigung *f*

rakennuksen rakentamiseen tai olennaiseen muuttamiseen tarvittava lupa

Lainsäädännössä rakennukseksi katsotaan asumiseen, työntekoon, varastointiin tai muuhun käyttöön tarkoitettu kiinteä tai paikallaan pidettäväksi tarkoitettu rakennelma, rakenne tai laitos, joka edellyttää viranomaisvalvontaa. Rakennuslupa tarvitaan rakentamisen ohella korjaus- ja muutostyöhön tai rakennuksen tai sen osan käyttötarkoituksen muuttamiseen.

22

toimenpidelupa

svFI åtgärdestillstånd *n*
 de ~Baugenehmigung *f*

lupa, joka tarvitaan sellaisen rakennelman tai laitoksen pystyttämiseen, sijoittamiseen tai muuttamiseen, jota ei lainsäädännössä katsota rakennukseksi

Rakennukseksi ei katsota kooltaan vähäistä ja kevytrakenteista rakennelmaa tai pienehköä laitosta, ellei sillä ole erityisiä maankäytöllisiä tai ympäristöllisiä vaikutuksia.

23

rakennuksen purkamislupa

sv rivningslov *n*
 svFI rivningslov *n* för byggnader
 de ~Abbruchgenehmigung *f*; ~Baugenehmigung *f*

rakennuksen tai sen osan purkamiseen tarvittava lupa

Rakennuksen purkamislupa tarvitaan asemakaava-alueella tai alueella, jolla on voimassa *rakennuskielto*, tai yleiskaava-alueella, jos yleiskaavassa niin määrätään.

24

maisematyölupa

sv ~marklov *n*
 svFI tillstånd *n* för miljöåtgärder

maisemaa muuttavaa maarakennustyötä varten tarvittava lupa

Maisematyölupa tarvitaan asemakaava-alueella, yleiskaava-alueella, jos yleiskaavassa niin määrätään, tai alueella, jolla on voimassa *rakennuskielto* tai *toimenpiderajoitus*.

25

rakennuskielto

sv ~förbud *n* mot nybyggnad; ~nybyggnadsförbud *n*
 svFI byggförbud *n*
 en prohibition to build
 de ~Veränderungssperre *f*

kunnan antama tai suoraan laista johtuva *kaavan* laatimisen tai muuttamisen turvaava rakentamista koskeva määräaikainen ja ehdoton kieltö

Rakennuskielto on voimassa kaavan laatimisen tai muuttamisen ajan. Yleiskaava- ja asemakaava-alueella määräaikaisesta rakennuskiellosta päätetään kunnassa erikseen. Rakennuskiellosta voi anoa poikkeusta.

26

rakentamisrajoitus

svFI bygginskränkning

suoraan laista johtuva tai kaavassa määrätty rakentamista koskeva pysyvä ja ehdoton rajoitus, jolla estetään *kaavan* vastainen rakentaminen

Yleiskaava-alueella rakentamisrajoitus on kaavamääräyksestä johtuva, asemakaava-alueella rakentamisrajoitus on automaattinen.

Rakentamisrajoitus voi koskea koko kaava-aluetta tai sen osaa. Rakentamisrajoituksesta voi anoa poikkeusta.

27

ehdollinen rakentamisrajoitus

svFI villkorlig bygginskränkning

suoraan laista johtuva rakentamista koskeva pysyvä ja ehdollinen rajoitus, jolla estetään *kaavan* vastainen rakentaminen

Ehdollinen rakentamisrajoitus on voimassa maakuntakaava- ja yleiskaava-alueella. Maanomistaja voi anoa poikkeusta ehdollisesta rakentamisrajoituksesta ja hakea *rakennuslupaa* rakentamiseen. Rakennuslupa on myönnettävä, jos sen epäamisestä aiheutuisi hakijalle huomattavaa haittaa eikä kunta tai muu julkisyhteisö lunasta aluetta tai suorita haitasta kohtuullista korvausta.

28

määräaikainen rakentamisrajoitus

svFI tidsbegränsad bygginnskränkning

kaavassa määrätty rakentamista koskeva määräaikainen ja ehdoton rajoitus, jolla estetään rakennustoimintaan tarkoitetun alueen käyttö muuhun kuin maatalouden tai siihen verrattavien elinkeinojen tarpeisiin

Määräaikainen rakentamisrajoitus voi olla voimassa yleiskaava-alueella. Sen enimmäismääräaika on viisi vuotta. Määräaikainen rakentamisrajoitus edellyttää erityistä määräystä kaavassa, jossa on myös esitettävä riittävän tarkoin alue, jolla määräys on voimassa. Määräaikaisesta rakentamisrajoituksesta voi anoa poikkeusta.

29

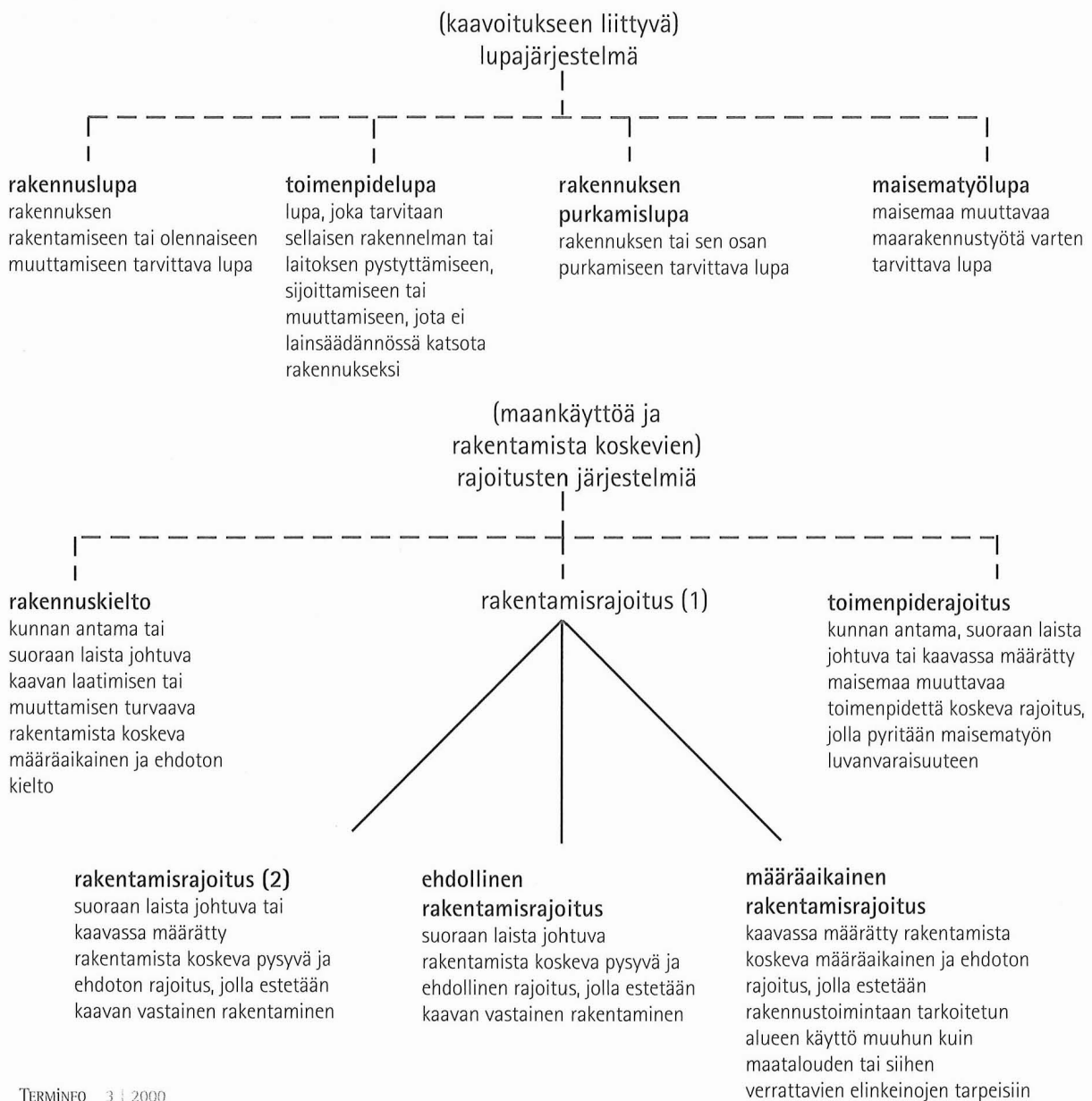
toimenpiderajoitus

svFI åtgärdsbegränsning

kunnan antama, suoraan laista johtuva tai kaavassa määrätty maisemaa muuttavaa toimenpidettä koskeva rajoitus, jolla pyritään maisematyön luvanvaraisuuteen; ks. myös *maisematyölupa*

Kunta voi määrätä toimenpiderajoituksen yleiskaavan laatimisen tai muuttamisen ajaksi. Sen lisäksi yleiskaavassa voidaan määrätä toimenpiderajoitus. Toimenpiderajoitus on voimassa alueella, jolle kunta on määrännyt *rakennuskiellon asemakaavan* laatimista tai muuttamista varten. Asemakaava-alueella on automaattisesti toimenpiderajoitus.

9

TSK:n hallituksen konkari Kari Kaartama

Minna Isoherranen

10

Suomen Standardisoimisliiton (SFS) toimitusjohtaja *Kari Kaartama* aloitti Tekniikan Sanastokeskuksen hallituksessa jo vuonna 1976. Sen jälkeen Kaartama on toiminut hallituksen puheenjohtajana vuodet 1978-87. Pitkän puheenjohtajakauden jälkeen hän piti hallitustoiminnassa muutaman vuoden taukoa, mutta vuonna 1995 hänet saatiin taas houkuteltua mukaan hallitukseen. Tällä hetkellä Kaartama on TSK:n hallituksen varapuheenjohtaja. Kaiken kaikkiaan yli 15 hallituskautta on tehnyt TSK:n ja sen toiminnan Kaartamalle tutuksi.

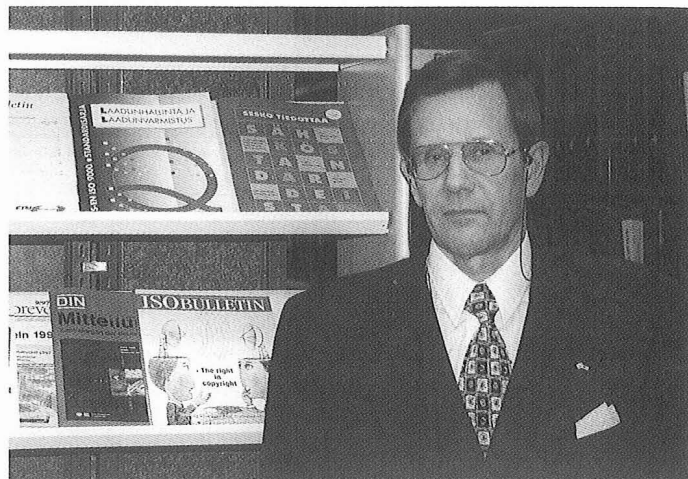
Vuonna 1974 SFS:n toimitusjohtaja *Kari Bergholm* oli mukana perustamassa TSK:ta ja istui hallituksessakin. Kaartama oli jo tuolloin mukana taustavaikuttajana ja muistelee TSK:n tarpeellisuuden olleen ilmeinen. "Aikoinaan mietittiin erilaisia toimintavaihtoehtoja Sanastokeskuksen toiminnalle, toimisiko se itsenäisenä vai kenties SFS:n tai Kotimaistenkielten tutkimuskeskuksen (Kotus) yhteydessä. Kotuksen yhteydessä toimivana TSK sitten aloitti toimintansa. Se ratkaisu tuntui parhaalta ja toimikin aikoinaan hyvin" Kaartama muistelee.

Ensimmäisinä kausinaan TSK:n hallitus koostui Kaartaman mukaan enimmäkseen innokkaista terminologeista. Tällöin puheenjohtajan velvollisuuksiin kuului ohjata välillä tiukastikin hallituksen kokouksia oikeaan suuntaan. "Hallituksen tehtävänä ei ole tehdä termejä, sitä varten TSK:ssa on osaavia terminologeja. Hallituksen varsinaiset tehtävät kuuluvat talouden ja hallinnon pariin, se tekee linjauksia, joita TSK jokapäiväisessä työssään noudattaa."

Aikojen kuluessa hallituksen toimintaan onkin tullut enemmän mukaan talouden ja hallinnon osaajia, termikeskustelut ovat vähentyneet hallituksen kokouksista toivotulla tavalla. Alussa, kun TSK vielä toimi Kotuksen yhteydessä, ei hallituksen tarvinnut pohtia taloudellisia kysymyksiä niin tarkkaan, koska perusinfrastruktuuri oli turvattu Kotuksen puolelta. Nykyään talousasioiden valvominen hoituu toiminnanjohtajan taholta tulevan tarkan raportoinnin avulla.

Tiedottamisen tärkeys

TSK:n tehtävät ovat Kaartaman näkemyksen mukaan muotoutuneet ajan kuluessa: "1970-luvulla, maailmanlaajuisen standardisoinnin voimistuessa, TSK:n apua tarvittiin uudistermien luonnissa ja käännöstyössä. Lisäksi oli suuri tarve suomen kielen yhtenäistämiseksi. Nykyään Sanastokeskuksen työ lähentelee jo enemmän standardisointia" Kaartama pohtii.

TSK:n hallituksen puheenjohtaja *Mikael Reuter* esitti samankaltaisia näkemyksiä todetessaan Terminfossa 2/00 sanastotyön koostuvan kielenhuollosta ja standardisoinnista. Kaartama haluaa lisätä mukaan vielä riittävän tiedottamisen, sanastotyön tulokset tulee tuoda julki oikealla tavalla. "Terminfossa julkaistaan ajankohtaisia ja kiinnostavia termisuosituksia ja sanastoja. Lisäksi TSK:n sanastoprojektien julkaisut markkinoidaan yleensä yhteistyökumppaneiden avulla oikealle yleisölle. Oikean kanavan löytäminen tiedon perille saamiseksi on erittäin tärkeää."

Kohderyhmän tavoittaminen saattaa olla välillä hankalaa, mutta Kaartaman mielestä TSK on onnistunut tiedotustehtävässä hyvin. SFS on omien julkaisujensa kanssa kohdannut ongelmia nimenomaan oikean kohdeyleisön tavoittamisessa. "On olemassa paljon PK-yrityksiä, joille standardit olisivat hyödyllisiä, mutta ne eivät koskaan lue niitä" Kaartama toteaa. "Tärkeää olisi, että termisuositukset, samoin kun standardit, tuotaisiin esiin oikeassa asiayhteydessä, jolloin kiinnostuneet ja tietoa tarvitsevat löytäisivät ja omaksuisivat tiedon helpommin."

Kielten merkitys

Kaartama on koulutukseltaan diplomi-insinööri. Oppikoulussa hän oli vielä sitä mieltä, että kieliä ei tarvitse opiskella - matematiikan avulla pärjäisi tilanteesta kuin tilanteesta. Korkeakoulusta valmistuttuaan nuori diplomi-insinööri sai kuitenkin huomata, että matematiikan tarve arkipäivässä on kovin vähäinen ja ongelmat syntyivät nimen omaan kielten kanssa. Sen jälkeen kiinnostus kieleen ja sen käyttöön on ollut Kaartamalle merkityksellisempää.

Edelleen hän on kuitenkin sitä mieltä, että yksi kieli riittäisi kansainväliseen yhteistyöhön ja viestintään, sama sitten mikä täksi yhteiseksi kieleksi valitaan. Yhden vaatimuksen Kaartama yhteiselle kielelle asettaa: sen täytyisi olla latinalaisin aakkosin kirjoitettua. "Tämä yhden kielen periaate pätee tietysti vain kommunikointiin eri kulttuurirajojen yli, oma rikkautensa ovat kaikki ne monet kielet, joita esimerkiksi Euroopassa puhutaan. Yhden kielen puolesta puhuvat myös kustannukset, kääntämisessä

saavutettaisiin huomattavia kustannussäästöjä. Esimerkiksi kansainvälisissä standardisointielimissä on kolme virallista kieltä, ja materiaali joudutaan kääntämään kaikille kielille. Tosin joku on sanonut, että kun standardi käännetään kolmelle kielelle huomataan, onko kaikki selvästi esitetty ja virheetöntä. Tällainen ei saisi kuitenkaan olla perusteena kääntämiselle. Virheetöntä jälkeä tulee pystyä tuottamaan yhdelläkin kielellä."

Suomen kielen rooli tulevaisuudessa on kuitenkin standardien osalta turvattu. "Kyllä käännöksiä tehdään tulevaisuudessakin, tänä päivänä kaikki EU- ja EFTA-maiden standardit on saatavana omilla kielillään. Laajaan käyttöön menevät standardit käännetään ilman muuta kaikki suomeksi, kuitenkin suurin osa standardeista on sellaisia, joita hyödyntää vain muutama ihminen koko maassa. Kaikkia standardeja ei siis käännetä, lain mukaan on riittävää, että standardi on saatavilla joko suomeksi, ruotsiksi tai englanniksi."

SFS-standardeja on tällä hetkellä voimassa vajaa 13 000 kappaletta. Vuodessa SFS saa n. 2000 uutta standardiehdotusta, niistä käännetään nykyään 250-300 suomeksi. Käännettävän materiaalin määrä on vuosien varrella kasvanut: kun kymmenen vuotta sitten standardiehdotusten sivumäärä oli keskimäärin kymmenen sivua, on määrä noussut jo kolmeenkymmeneen sivuun. Käännöstyö teetetään ammattikäntäjillä, SFS:llä ei ole omaa käännösosastoa. "Kaikki muu, paitsi SFS:n ydinosaminen on ulkoistettu" toimitusjohtaja toteaa. "Standardien laadinta, julkaiseminen ja tiedostojen ylläpito on meidän osaamistamme."

Standardisoinnin tavoitteita

SFS toimii standardisoinnin keskusjärjestönä Suomessa. Kansainvälisiä monialaisia standardisoimisjärjestöjä ovat maailmanlaajuinen ISO (International Organization for Standardization) ja eurooppalainen standardisoimisjärjestö CEN (European Committee for Standardization). SFS on molempien järjestöjen jäsen.

SFS:n edustajana Kaartama liikkuu ympäri maailmaa kansainvälisissä standardisoimisyhteisöissä. Hän on ISON INFCO-komitean puheenjohtaja, ISON strategiatyöryhmän jäsen, CENin myyntiryhmän puheenjohtaja sekä standardisoinnin rahoitusta ja tietotekniikan mahdollisuuksia pohtivien projektien ohjausryhmän jäsen.

SFS:n tehtävänä on auttaa elinkeinoelämää ja poistaa turhat esteet toiminnan tieltä. Kaartama kertoo esimerkin 1980-luvulta, jolloin EU-direktiivit eivät vielä olleet tuoneet mukanaan yhtenäisiä menettelytapoja "Tuolloin esimerkiksi hiustenkuivaajille oli Euroopassa 16 eri standardia, lähes joka maalle omansa. Hiustenkuivaajien valmistaja joutui muokkaamaan tuotteen jokaisen maan markkinoille hieman

erilaiseksi - ja tästä tietysti aiheutui suuria kustannuksia."

Standardisoinnilla ei suinkaan pyritä yhtenäistämään kaikkea, ainoastaan luomaan yhteiset pelisäännöt. Kun jokin asia on standardilla määritelty, voidaan luottaa yhdenmukaisiin sääntöihin. Näin tavaran ja tiedon liikkuvuus helpottuu, kun perusasioiden määrittely on valmiina.

Luottamustehtävät hoidetaan kunnolla

Myös kotimaassa Kaartama toimii aktiivisesti eri järjestöissä, TSK:n hallituksen varapuheenjohtajan tittelin lisäksi hän on VANK:n (valtioneuvoston määräämä vaatimustenmukaisuuden arviointiasioita käsittelevä neuvottelukunta) varapuheenjohtaja, Rakennustietosäätiön edustajiston jäsen, SFS Sertifiointi Oy:n hallituksen varapuheenjohtaja sekä SFS Koulutuksen hallituksen puheenjohtaja. "Pelkkä mukanaolo ei kuitenkaan ole olennaista, aina täytyy olla jotain annettavaa kyseessä olevaan toimintaan, sen takia TSK:n osallekin on tullut muutama välivuosi. Jos pää on ideoista tyhjä, ei aktiivinen toiminnassa mukanaolo ole mielekästä, kukin hallintoelin tarvitsee välillä uutta verta jäsenistöönsä" Kaartama sanoo.

Vapaa-ajanongelmia työnsä puolesta paljon matkustavalla Kaartamalla ei ole. "Kun vapaata aikaa jää, vietän sen mieluiten aktiivisesti jotain tehden. Vanhat autot ovat mieluinen harrastus, viime vuosina aika on mennyt vanhan sukutilan kunnostamiseen Nurmijärvellä. Seitsemän rakennuksen kunnostus ja kasvihuoneen rakentaminen ovat sellaisia hommia, joiden avulla työasiat unohtuvat."

Lisäksi Kaartama paljastaa olevansa melkoinen viherpeukalo, kasvimaalla kasvaa parikymmentä vihannes- ja juureslajiketta sekä lukuisa määrä yrttejä. Eikä viljely ole Kaartaman mielestä lainkaan vaikeaa, kunhan muistaa tehdä asiat oikeassa järjestyksessä ja säännöllisesti omalla ajallaan. Eräänä keväänä työmatka osui juuri alkukevääseen, eikä rikkaruohoja päässyt kitkemään tarpeeksi ajoissa. Kotiin palatessa odottivat kasvimaalla lähes metriset rikkaruohot - sinä vuonna sato jäi tavallista pienemmäksi.

Pro gradu -tutkielma tekniikan kielestä

Johanna Peltoniemi

12

Johanna Peltoniemen pro gradu -tutkielma "*Terminologian hallinta suunnitteludokumenttien käännöstyön tehostamisessa*" valmistui helmikuussa 2000. Tutkielmassa on käsitelty Metso-konserniin kuuluvan Valmet Järvenpään Pituusleikkuriyksikön sanastotyötä.

Pro gradu -tutkielmassani tarkastelin suunnittelijoilta tulevaa materiaalia eli lähinnä piirustusten ja komponenttien nimiä, jotka tallennetaan tuotannonhallintajärjestelmään ja joista kootaan osaluettelointia. Tavoitteena oli selvittää nimien muodostamista, hallintaa ja kääntämistä ja sitä, miten osaluetteloiden käännösprosessia pystyttäisiin tehostamaan.

Piirustusten ja komponenttien pohjalta kootun osaluettelon ongelmaksi ovat yrityksessä nousseet erilaiset nimitykset, lyhenteet ja lyhennemuodot sekä synonyymien suuri määrä. Esimerkiksi *paineilmasyylinteriä* kutsutaan myös *pneumatiikkasyylinteriksi* ja termi voidaan lyhentää kolmellakin eri tavalla: *pneum. syl.*, *syl. pneum.* ja *PI-syl.* Uusien ja erilaisten nimitysten takia käännöstarve on vähitellen tullut jatkuvaksi ja ilmenee dokumentointiprosessin loppuvaiheessa, kun työn valmistumisella on jo kiire. Osaluetteloa käytetään lisäksi monessa eri paikassa: se toimitetaan asiakkaalle, sitä käytetään kokoonpanossa, pakkaamossa ja lähettämässä sekä komponenttien ostossa. Varsinkin piirustusten nimet ovat usein laitteiden nimiä, joita käytetään myös käyttö- ja huolto-ohjeissa. Siksi ei ole yhdentekevää, miten suunnittelijat muodostavat piirustusten ja komponenttien nimet ja miten nimiä lyhennetään ja käännetään.

Yrityksessä on aikaisemmin tutkittu kontrolloidun kielen soveltamista käännösmuistin käytössä. Käännösmuisti on tietokoneavusteinen käännösohjelma, joka vertaa lähtötekstin virkkeitä aikaisemmin käännettyyn materiaaliin ja antaa kääntäjälle käännösehdotuksia. Käännösmuistia käytetään yrityksessä yhä useammin mm. käyttö- ja huolto-ohjeiden kääntämiseen. Kontrolloidun kielen tarkoituksena on rajoittaa sanastoa ja yksinkertaistaa tekstin kieliopillisia muotoja, jotta tekstistä tulisi helpommin ymmärrettävää. Yrityksessä todettiin, että yhtenäinen sanasto nopeuttaa myös käännösmuistin toimintaa. Sanastotyötä siis tarvitaan, jotta käännösmuistia voidaan hyödyntää tulevaisuudessa tehokkaasti ja käännöskustannuksia laskea.

Tavoitteena yhtenäinen termistö

Suunnittelusanaston parantamiseksi on Valmetilla ollut jo joulukuusta 1998 lähtien käynnissä työryhmäprojekti, jossa keskitytään komponenttien nimitysten kehittämiseen. Tutustuin työhön tutkielman teon aikana, mutta en varsinaisesti osallistunut työryhmien toimintaan. Työryhmissä sovittiin esimerkiksi yllämainitun *paineilmasyylinterin* ainoaksi lyhenteeksi *PI-syl.* Suunnittelusanaston toista osa-aluetta eli piirustusten nimiä aloin tutkia tarkastelemalla aluetta pienempinä kokonaisuuksina ja kokoamalla yhden osa-alueen laitteista ja niiden osista lähinnä koostumussuhteista sanastoa. Tästä suppeasta mallisanastosta pyrin osoittamaan ongelmakohtia, kokoamaan joitakin sääntöjä piirustusten nimeämisestä varten ja pohtimaan mm. kirjoitusmuotoja, johtimien käyttöä ja lyhenteitä.

Piirustusten esittämät laitteet ja osat ovat tyypillisiä alan ominaiskäsitteitä (esim: *hylsylvukko*, *reunaterä*). Niille löytyy todennäköisesti suomenkielinen termi ja sille vastine englanniksi, koska englanti on yrityksen virallinen kieli, ja termeille on siksi pyritty heti muodostamaan vastine englanniksi. Muilla kielillä vastinetta ei välttämättä ole, koska tällaisen erikoisan sanastoa ei kyseisellä kielellä usein ole edes olemassa. Siitä huolimatta käyttö- ja huolto-ohjeet joudutaan kääntämään myös asiakkaan kielelle. Monet ominaiskäsitteiden vastineet ovatkin yrityksessä kehitettyjä käännösvastineita. Useimmat komponentit sen sijaan ovat tavallisia yleiskielen termejä (*akseli*, *kuusiokoloruuv*) tai muita eri ammattialojen termejä (*vastaventtiili*). Näille termeille on helpompi löytää termi- tai lähivastineita.

Ennen vastineiden täsmentämistä käsitteiden sisällöt on kuitenkin tarkistettava, sillä sanaston teon aikana löytyi epäyhtenäisyyttä niin käsitteiden hierarkian kuin sisällönkin suhteen. Saman toiminnon suorittavia osia oli usein nimetty eri tavoin, käsitteiden sisältö ei ollut vakiintunut ja päällekkäisyyksiä löytyi. Hierarkia saattoi olla englanniksi erilainen kuin suomeksi, ja yrityksessä käytettiin samasta laitteesta usein kahta tai useampaakin synonyymista muotoa. Suomenkielisten termien yhtenäisyyden lisäämiseksi päätettiin mm. mahdollisuuksien mukaan siirtyä käyttämään laitteiden nimissä *-in* -päätettä *-ja/-jä* -päätteiden sijaan (*hylsyntyöntäjä/hylsyntyönnin*, *rullantyyntäjä/rullantyyntin*, *pienen rullan poistaja/pienen rullan poistin*).

Osaluettelon kääntäminen on kääntäjän kannalta hankalimpia käännöstehtäviä, sillä termeillä ei ole kontekstia ja tekstin tilakin voi olla rajoitettu. Lisäksi esimerkiksi pituusleikkurin osaluettelossa on useiden eri tekniikan alojen termejä: mekaniikkaa, hydraulikkaa, pneumatiikkaa,

automatiikkaa ja sähkötekniikkaa. Kuten edellä todettiin, jotkut termit löytyvät ammattisanakirjoista, mutta esimerkiksi varsinaisessa pituusleikkuriterminologiassa apua löytyisi korkeintaan kilpailijoiden vieraskielisistä käyttö- ja huolto-ohjeista. Usein tarpeeksi yksityiskohtaista materiaalia ei yksinkertaisesti ole saatavilla. Tutkielmassani annoinkin alustavat ohjeet osaluetteloiden käännöstyön järjestämiseksi siten, että käännöstyön laatu voitaisiin taata. Tärkeintä osaluettelon laadun kannalta kuitenkin olisi, että sovittaisiin lähdekielisen käsitteen sisältö ja käsitteelle yksi termi, jolle puolestaan voitaisiin sopia yksi kohdekielinen vastine.

Tutkielmasta lähtökohta yrityksen sanastotyölle

Tällä hetkellä jatkan sanastotyötä Valmet Järvenpään Pituusleikkuriryksikössä yhden hengen voimin muiden töiden ohella. Tarkoituksena on koota vähitellen yleistä sanastoa pituusleikkureista. Samalla yritetään yhtenäistää kirjavaa sanastoa ja sopia samalla termeille vastineet englanniksi, saksaksi ja ruotsiksi. Yrityksessä on viimein havaittu sanastotyön tarve laajemminkin, ja työlle on löytynyt asiantuntijoita ja tukea. Ongelmakohtiin löytyy yhteistyön ja keskustelujen kautta vähitellen käyttökelpoisia ratkaisuja. Päivittäin joutuu kuitenkin tekemään kompromisseja käytännön ja teorian välillä muun muassa käyttöön vakiintuneiden termien osalta. Koska sanastotyö on yrityksessä vielä melko uusi asia, kaikissa työnkulun kehittämisprojekteissa ei ole osattu ottaa huomioon sanaston asemaa dokumenttien hallinnassa. Sanastotyötä ja työn tulosten käyttöönottoa hidastavat mm. järjestelmät, jotka eivät kontrolloi lähdekielisten termien muodostamista, sekä meneillään olevat asiakasprojektit ja niihin suunniteltavat uudet laitteet, joille tarvitaan jatkuvasti uusia vastineita uusilla kohdekielillä.

Usein kuulee sanottavan, että tekniikan kieli on täsmällistä, ja taisinpa kirjoittaa lauseen tutkielmaani. Käytäntö kuitenkin on osoittanut, että tekniikan kieli tuntuu olevan alan asiantuntijan mielestä täsmällistä, mutta ulkopuolisen mielestä täynnä erilaisia termejä, jotka loppujen lopuksi tarkoittavat kaikki suunnilleen samaa asiaa!

Kirjoittajasta:

Johanna Peltoniemi on opiskellut Tampereen yliopiston Käännöstieteen laitoksella saksan kielen kääntämistä ja tulkkausta, sovellusalanaan tekniikka. Pro gradu -tutkielma *Terminologian hallinta suunnitteludokumenttien käännöstyön tehostamisessa* valmistui helmikuussa 2000.

EURALEX 2000 -konferenssin satoa terminologeil

Virpi Kalliokuusi

14

Leksikografia-alan eli sanakirjojen laatijoiden ja kustantajien sekä sanakirjatutkimusta tekevien yhteinen eurooppalainen järjestö EURALEX järjesti kansainvälisen konferenssin elokuussa Stuttgartissa Saksassa. TSK:n terminologi *Virpi Kalliokuusi*, joka piti konferenssissa esitelmän yhdessä Tampereen yliopiston professorin *Krista Varantolan* kanssa, esittelee joitakin konferenssissa esiin tulleita sanakirjantekijäin uusia haasteita.

Sanakirja- ja sanastotyön haasteet 2000-luvulla

Euralexin yhdeksäs kansainvälinen konferenssi oli koonnut onnistuneesti yhteen joukon leksikografeja¹, terminologeja, kielentutkijoita ja sanakirjakustantajia sekä kieliteknologiayritysten edustajia. Niin esitelmäitsijöiden kuin muidenkin osallistujien tausta oli varsin monipuolinen, mutta kaikkia yhdisti kiinnostus erilaisten leksikaalisten aineistojen² tuottamiseen ja monipuoliseen hyödyntämiseen tämän päivän monikielisessä ja teknistyvässä viestinnässä. Osanottajia konferenssissa oli yhteensä yli 300 useasta Euroopan maasta, mutta myös Euroopan ulkopuolelta.

Tiistaista lauantaihin kestäneen monipuolisen ohjelman päällimmäisiksi viesteiksi tulevaisuuden sanakirja- ja sanastotyötä tekeville ammattilaisille jäivät seuraavat kysymykset:

- miten leksikaalisten aineistojen käyttömahdollisuuksia voidaan monipuolistaa ja yhdistää erilaisiin viestinnällisiin tarpeisiin, erityisesti tietoliikenneyhteyksiä ja tietotekniikkaa hyödyntävässä sähköisessä viestinnässä?
- miten leksikaaliset aineistot saadaan entistä paremmin vastaamaan käyttäjien erilaisia tarpeita?
- miten tekstikorpuksia ja niiden automaattista analysointia voidaan entistä paremmin hyödyntää leksikaalisten aineistojen kokoamisessa?

Näitä kysymyksiä käsittelevissä EURALEX-esitelmissä painottui selkeästi tarve yhdistää tulevaisuudessa sopivalla tavalla "ihmisvetoinen" sisällöntuotanto ja tietotekniset apuvälineet. Kysymysten ja niihin sisältyvien teemojen jalostaminen uudenaikaisiksi leksikaaliksi tuotteiksi edellyttää ennen kaikkea panostusta ihmisen tuottamaan leksikaaliseen ja terminologiseen tietosisältöön. Tietoteknisiä apuvälineitä

hyödynnetään jatkossa entistä enemmän ja monipuolisemmin niin tietosisällön kokoamisessa kuin esittämisessä mutta myös leksikaalisten ja terminologisten aineistojen hyödyntämisessä viestinnässä. Kielitieteeseen kuuluvan ns. yleislingvistisen tutkimuksen ja toisaalta kieliteknologisten käytännön sovellusten kehittäminen on viime vuosina johtanut siihen, että muun muassa automaattiset teksti- ja puhekorpuksia analysoivat työkalut pyritään yhdistämään kiinteäksi osaksi tekstien tuottamista "oli sitten kyse yritysdokumentaatiosta, teknisestä kirjoittamisesta tai kääntämisestä.

Korpustyökaluja pyritään myös entistä enemmän hyödyntämään leksikaalisten aineistojen kokoamisessa (sanakirja- ja sanastotyön apuvälineet). Leksikaalisten aineistojen tuleekin jatkossa ottaa entistä paremmin huomioon käyttäjien tarpeet, jotta käyttäjät löytäisivät etsimänsä tiedon nopeasti, helposti ja juuri siinä muodossa kuin he tiedon tarvitsevat. Käyttäjätystävällisten aineistojen kokoaminen ja julkaiseminen edellyttää kuitenkin järjestelmällisiä käyttäjätutkimuksia ja tutkimustulosten analysointia.

Tietotekniikka-alan kielelliset ilmiöt avuksi sanakirja- ja sanastotyöhön?

Sanakirjojen käyttöön liittyvät tutkimukset ja käytännön tulokset ovat olleet viimeisten EURALEX-konferenssien eniten esillä olleita teemoja. Tänä vuonna yhden mielenkiintoisimmista tähän aiheeseen liittyvistä esitelmistä piti kanadalaisen leksikografian ja terminologian tutkija Ingrid Meyer, joka pohti tietotekniikka-alan termeihin liittyviä kysymyksiä esityksessään "Computer Words in Our Everyday Lives: How are they interesting for terminography and lexicography?". Meyer on viimeisten vuosien aikana tutkinut sitä, miten tietotekniikkaan liittyvän termistön luonne heijastaa yleisempiä sanakirja- ja sanastotyöhön liittyviä ilmiöitä. Meyer toteaa, että suuri osa jokapäiväisessä kielenkäytössä esiintyvistä tietotekniikka-alan sanoista on aiemmin ollut vain alan asiantuntijoiden käytössä ja että tietotekniikka-alalla termien siirtyminen yleiskieleen (*yleiskielistytminen*) on tällä hetkellä ehkä voimakkainta. Yleiskielistyneiden tietotekniikkakäsitteiden sisältö pysyy Meyerin mukaan usein samana kuin asiantuntijoillakin, vaikka maallikon kyky ymmärtää käsitteeseen liittyvien ilmiöiden koko syvyyttä on tietysti paljon rajallisempi. Itse käsite ja sen käyttöyhteys on kuitenkin usein sama kuin asiantuntijoilla (*hardware, software, email, memory* jne.). Tietotekniikka-alan käsitteissä ja termeissä on kuitenkin havaittavissa piirteitä, jotka heijastavat erikoiskielisten ilmausten merkityksen muuttumista yleisemminkin. Yksi esimerkki tällaisesta merkityksen muuttumista on Meyerin

¹ Selkeyden vuoksi käytän tässä artikkelissa nimitystä 'leksikografi' viittaamaan yleiskielen sanakirjojen laatijoihin (vrt. leksikografia yleiskielinen sanakirjatyö) ja nimitystä 'terminologi' erikoiskielten sanakirjojen ja sanastojen laatijoihin (vrt. terminologia erikoisalojen sanastotyö).

² Nimitystä 'leksikaalinen aineisto' käytetään tässä artikkelissa mahdollisimman väljästi niin, että se kattaa kaikki mahdolliset sanakirja- ja sanastoaineistot mukaan lukien terminologiset aineistot, erilaiset leksikaaliset hakemistot, indeksit, asiasanastot, käyttöliittymät jne.

mukaan ilmiö, josta hän käyttää nimitystä "significant dilution of original domain sense". Seuraavassa muutama Meyerin esittämä hauska esimerkki tällaisesta merkityksen muuttumisesta:

stand-alone

Don't hesitate to use the modern stand-alone pay toilets found on streets throughout the city if nature calls at a seemingly inopportune time.
original computer meaning: (said of hardware) not connected to a network, e.g. a stand-alone computer

multi-tasking

A president who enjoys multi-tasking [talking to congressmen on the phone while enjoying sexual gratification]
original computer meaning: (said of operating systems) able to run several applications simultaneously

Tietotekniikka-alan termien yleiskielistymiseen liittyy myös muunlaisia muutoksia, joista Meyer antoi esitelmässään erinomaisia esimerkkejä:

- kielenkäyttötilanteisiin ja ns. kielirekistereihin liittyvät muutokset (esim. *When do you think you'll be upgrading my allowance?* [asked by a pre-teen of his parent], Yours virtually, ... [found at the end of an email message])
- erilaiset kieliopilliset muutokset: esim. *virtual*-sanan käytön muuttuminen määreestä predikatiiviksi (*his travels are virtual these days*) tai adverbiaaliseksi (*to travel virtually*)

Samalla kun tietotekniikka-alan termit yleiskielistyvät yhä enenevässä määrin, muodostetaan alalle uusia termejä yleiskielen sanojen ja merkitysten pohjalta. Tätä yleiskielistymiselle päinvastaista ilmiötä kutsutaan termittämiseksi, ja tietotekniikka-alan ammattikielessä ilmiöstä on runsaasti esimerkkejä (*mouse, desktop, boot, domain, windows* jne.). Meyerin havainnolliset esimerkit yleiskielistymisestä ja termittämisestä antavat hyvän kuvan siitä, miten tietotekniikka-alan termien ja käsitteiden synty on jatkuvaa heilurimaista liikettä yleiskielen ja erikoiskielen välillä. Tähän liikkeeseen liittyvien kielellisten ilmiöiden huomioon ottaminen on suuri haaste niin leksikografeille kuin terminologeillekin. Yleiskielen sanakirjojen laatijoiden tulisi omassa työssään pystyä arvioimaan

- miten sanakirjoissa esitetään yleiskielistyneiden termien yhtäältä erikoisalohtaiset merkitykset (specialized word senses) ja toisaalta samojen ilmaisujen väljentyneet merkitykset (semantic loosening),
- mitä erikoisalojen termejä sanakirjaan kannattaa ottaa mukaan ja miten termien taustalla olevat erikoiskieliset käsitteet selitetään käyttäjille, joilla on hyvin erilainen

tietotausta (vrt. asiantuntijalle laadittu määritelmä vs. maallikolle annettu selitys) ja

- miten nimityksiin liittyvät kieliopilliset, kielenkäyttötilanteesta johtuvat tai semanttiset muutokset esitetään (ilmausten luova, leikillinen ja metaforinen käyttö).

Terminologien puolestaan tulisi pystyä arvioimaan sitä, miten erikoisalojen käsitteitä voidaan kuvata niin, että otetaan huomioon erikois- ja ammattialojen välinen vaikutus samojen tai lähes samojen käsitteiden sisältöön (inter-domain influence). Lisäksi terminologien on jatkossa yhä enemmän tutkittava, miten eri käyttäjäryhmien erilaiset tietotaustat otetaan huomioon käsitteiden kuvauksissa. Terminologeilta odotetaan myös vastauksia siihen, miten erikoisalan käsitteisiin liittyvä kontekstisidonnainen tieto tai yleisempi maailmantieto (ensyklopedinen tieto) otetaan huomioon sanastoissa.

Käyttäjäystävälliset leksikaaliset aineistot

Sanakirjojen käyttöön liittyviä uusia haasteita on pohdittu viime vuosina paljon myös TSK:ssa. Yhdessä Tampereen yliopiston professorin Krista Varantolan kanssa olen pohtinut muun muassa sitä, miten terminologisesti laadituissa sanastoissa ja niiden käsitteitä koskeissa kuvauksissa (määritelmät ja muut lisätiedot) voidaan paremmin ottaa huomioon käyttäjien erilainen tieto kyseisen erikoisalan ilmiöistä. Erikoisalan sanakirjoja ja sanastoja käyttävät etsivät lisäksi tietoa ongelmaan tai tarpeeseen, joka liittyy tiettyyn käyttöyhteyteen, minkä vuoksi käyttäjille tulisi voida tarjota myös kontekstisidonnaista lisätietoa käsitteistä ja termeistä.

Tämän vuoden EURALEX-konferenssissa veimme ideoitamme askeleen eteenpäin Varantolan nykyisten tutkimusaiheiden pohjalta ja lähdimme kehittämään ajatusmallia interaktiivisesta leksikaalisesta käyttöliittymästä. Käyttöliittymän avulla voisi päästä käsiksi yhtäältä erilaisiin leksikaalisiin tietokantoihin (leksikaalinen ja terminologinen tieto maailman ilmiöistä) ja toisaalta muihin tietokantoihin ja tietopankkeihin. Käyttöliittymät perustuisivat sekä yleiskielen sanojen merkitysten kuvauksiin että erikoiskielisten käsitteiden kuvauksiin. Yleiskieliset merkitykset voitaisiin käyttöliittymään rakennetun mekanismin avulla vähitellen kutistaa siten, että tiedonhaku rajautuu vähitellen tarkasti määriteltuihin erikoisalan käsitteisiin. Käyttäjä voisi syöttää käyttöliittymään oman maailmantietonsa perusteella yleiskielisiä hakusanoja, joiden pohjalta käyttöliittymä tuottaisi tarkentavia kysymyksiä ja ohjaisi näin käyttäjän vähitellen kohti täsmällistä erikoisalan tietoa. Leksikaalinen käyttöliittymä toimisi siis kuin VR:n lippuautomaatti, joka valikkoihin sisältyvillä lisäkysymyksillä ohjaa lipuntilaajan kohti tarkennettua tietoa ja lopulta tulostaa käyttäjälle hänen toivomansa matkalipun. Ajatusmallin pohjalta ollaan

parhaillaan suunnittelemassa laajempaa tutkimushanketta.

Terminologisten aineistojen käyttäjäystävällisyyttä pohtivat konferenssissa myös hollantilaiset tutkijat *Isa Maks*, *Willy Martin* ja *Inger Groesz*, jotka esittelivät DOT-projektia ja sen tuloksia (The DOT project: Data and Datastructures for a Bank of Governmental Terminology). DOT-projektin tarkoituksena on ollut laatia termipankki, joka sisältää valtionhallinnon teksteissä käytettävää flaamin- ja hollanninkielistä termistöä ja joka antaisi käyttäjille tietoa sekä Belgian että Hollannin valtionhallintoon liittyvistä käsite-eroavuuksista. Termipankki sisältää kolmenlaisia tietoyksiköitä (tietueita), jotka yhdistetään toisiinsa joko termipankin hallintojen koodaamien tai systeemin automaattisesti tuottamien linkkien avulla. Käsitetietueet sisältävät tietoa molempien maiden hallintoon liittyvien läheisten käsitteiden ydinsisällöstä (se osa käsitteiden sisältöä, joka on yhteistä molempien maiden järjestelmille). Termitietueet puolestaan sisältävät tietoa samaan tai lähes samaan käsitteeseen liittyvistä termieroista flaamissa ja hollannissa. Näiden lisäksi termipankissa on hallintokielessä esiintyviä kollokaatioita koskevia tietueita.

Uudenlaisia käyttäjä tutkimuksia sanakirja- ja sanastotyön tueksi

Sanakirjojen käyttäjien erilaiset tarpeet ja toiveet ovat olleet esillä monissa aiemmissakin EURALEX-konferensseissa, mutta tämän kesän konferenssin uutta ja mielenkiintoista antia oli kuulla käyttäjä tutkimuksista, joiden tuloksia voidaan hyödyntää samaan aikaan, kun sanakirja-aineistoa työstetään. Belgialainen *Gilles-Maurice De Schryver* ja etelä-afrikkalainen *Daan J. Prinsloo* kertoivat esitelmässään "Dictionary-Making Process with Simultaneous Feedback from the Target Users to the Compilers" testausmenetelmästä, jonka mukaan pääasiallisen sanakirja-aineiston kanssa samanaikaisesti käynnistetään pienempiä rinnakkaisia sanakirjaprojekteja. Useiden eri aikaan toteutettujen pienempien projektien avulla voidaan jo varsinaisen sanakirjatyön aikana tutkia ja analysoida käyttäjien tarpeita ja toiveita kyseisen sanakirja-aineiston osalta. Näin vältetään se, että sanakirjan käyttäjien näkemykset tulevat sanakirjan tekijöille liian myöhään (vrt. perinteiset julkaistuihin sanakirjoihin kohdistuvat käyttäjä tutkimukset).

Korpusten hyödyntäminen sanakirjojen laadinnassa

Korpusten ja korpustyökalujen käyttö sanakirjatyössä oli yksi konferenssin päätemoista. Aihetta käsiteltiin muun muassa saksalaisten tutkijoiden *Ulrich Heidin*, *Wolfgang Worschin*, *Stefan Evertin*, *Vincent Dochertyn* ja *Matthias Wermken* esitelmässä "Computational linguistic tools for semi-automatic corpus-based updating of dictionaries". Tutkijat

Kirjallisuutta

Varantola, Krista 1999.

Ammattikielisen viestinnän tulevaisuus - kurkistus 2000-luvulle.

Terminfo 4/1999.

Kalliokuusi, Virpi & Varantola, Krista 1998.

From general dictionaries to terminological glossaries: user expectations vs editorial aims.

EURALEX '98 Proceedings, osa II, s. 601-610

Kalliokuusi, Virpi & Varantola, Krista 2000.

User-sensitive Lexical Databases:

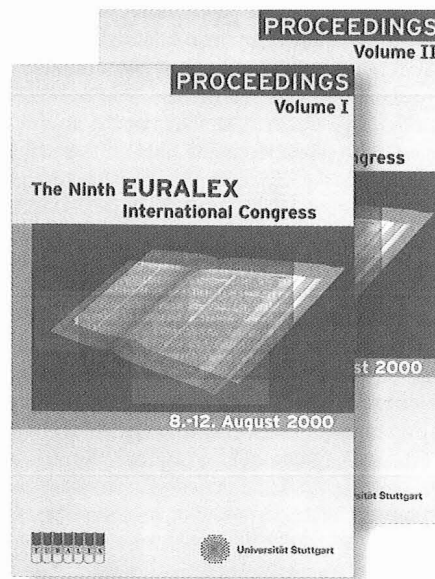
A case of lexical knowledge management.

EURALEX 2000 Proceedings, osa I, s. 393-401

kysyivät esitelmässään muun muassa miten ja minkälaisia korpusten analysointiin kehitettyjä automaattisia työkaluja voitaisiin hyödyntää sanakirjojen päivityksessä (sekä hakusana-artikkelien järjestyksen että teemojen mukaan toteutetussa päivityksessä) ja miten olemassa olevaa sanakirja-aineistoa voidaan yhdistää tekstikorpuksiin ja tekstinanalysointiin kehitettyihin työkaluihin?

Tutkijat esittelivät kehittämänsä käyttöliittymän, jonka avulla sanakirjantekijä voi toteuttaa automaattisesti tuotetun vertailun saksankielisen sanakirjan hakusanoista ja suuren sanomalehtikorpuksen viitteistä.

Termien ja terminologisten fraasien automaattista poimintaa korpuksista käsiteltiin mm. *Thierry Fontenellen* esitelmässä "Extracting Phraseology for Content Analysis and Document Retrieval" ja *R. Urizarin*, *N. Ezeizan* ja *I. Alegrian* baskin kieltä koskevassa esitelmässä "Morphosyntactic structure of terms in Basque for automatic terminology extraction".

SOTT
(standardisation-oriented terminology theory)

lähtee liikkeelle tarkasti rajatuista käsitteistä

käsitteet kuvataan suhteessa niiden paikkaan loogisessa tai ontologisessa käsitelajitelmissä

käsitteet tulee kuvata sisältöomäritelmällä tai joukkoomäritelmällä

käsitteillä pitäisi ideaalitapauksessa olla vain yksi termi ja yhden termin pitäisi viitata vain yhteen käsitteeseen

käsitteitä ja termejä analysoidaan synkronisesti, tiettyyn aikaan liittyvinä yksiköinä

Uusi näkemys käytännön sanastotyötä ohjaavasta terminologian teoriasta

Terminologian teoriaan perustuvan käytännön sanastotyön kannalta mielenkiintoisin konferenssisitelmä oli ehdottomasti tutkija *Rita Temmermannin* esitys uudesta näkökulmasta terminologian teorianmuodostukseen ("Training Terminographers: the Sociocognitive Approach"). Temmermannin esitelmä perustui hänen terminologiaa käsittelevään tutkimukseensa, joka on julkaistu kirjassa *Towards New Ways of Terminology Description: the Sociocognitive Approach* (John Benjamins, 2000). Temmermann kyseenalaistaa tutkimuksessaan koko terminologian wüsteriläisen teorianmuodostuksen, joka hänen mukaansa soveltuu vain normatiiviseen sanastotyöhön (standardisation-oriented terminology theory, SOTT) ja on näin ollen riittämätön perusta deskriptiiviselle (kuvailevalle) sanastotyölle. Deskriptiivisen sanastotyön perustaksi hän on kehittänyt teorian, joka ottaa huomioon käsitteiden ja termien käyttöön liittyvät sosiokognitiiviset seikat (sociocognitive terminology theory, SCTT). Uuden teorian mukaan käsitteet eivät ole pelkästään ajatuksen yksiköitä (units of thought), vaan mitä suuremmassa määrin myös ymmärryksen yksiköitä (units of understanding). Wüsteriläisen teorian ja Temmermannin sosiokognitiivisen teorian tärkeimmät erot on esitetty oheisessa kaaviossa (s. 17).

SCTT
(sociocognitive terminology theory)

lähtee liikkeelle ihmisen muodostamista ymmärryksen yksiköistä (joilla usein on myös prototyyppinen rakenne)

ymmärryksen yksiköt kuvataan luokittelemalla piirteet niiden olennaisuuden mukaan (intracategorical structure) tai esim. tarkastelunäkökulmien ja käyttötarkoituksen mukaan (intercategorical structure); ymmärryksen yksiköt toimivat aina tietynlaisissa kognitiivisissa malleissa tai prosesseissa (cognitive models)

ymmärryksen yksiköiden kuvaus vaihtelee sen mukaan, minkälaisesta yksiköstä on kyse ja mikä on viestijöiden tiedollinen taso ja luonne

termien ja käsitteiden välinen synonymia ja polysemia auttavat ymmärryksen muodostumisessa ja siksi ne on tarpeen kuvata kielellisesti sanakirjoissa ja sanastoissa

ymmärryksen yksiköt kuvataan niiden jatkuvan kehityksen ja muutoksen kautta.

17

Käytännön sanastotyöhön Temmermannin uusi näkemys terminologian teoriasta vaikuttaa siten, että ymmärryksen yksiköille (käsitteille) laaditaan ensin ydinsisältöä kuvaava määritelmä, jota täydennetään käsitteen syntyyn liittyvällä historiallisella tiedolla ja muilla käsittepiirteitä kuvaavilla tiedoilla (degrees of essence) tai käsitteiden käyttöön liittyvillä tiedoilla (perspectives and intention).

Temmermannin ansiokas ja mielenkiintoinen näkemys uudesta terminologian teoriasta tuntuu pikaisen tutustumisen perusteella sopivan hyvin esimerkiksi tilanteisiin, joissa liikutaan erikoiskielen ja yleiskielen herkässä rajamaastossa tai joissa sanastonkäyttäjien erilainen tietotausta ja tarpeet on otettava huomioon käsitteiden kuvauksissa.

Krista Varantolasta Euralexin puheenjohtaja

Stuttgartissa Euralexin yleiskokous valitsi järjestön puheenjohtajaksi Tampereen yliopiston professori Krista Varantolan. Varantolan puheenjohtajakausi on kaksivuotinen ja päättyy vuonna 2002.

Euralex (European Association for Lexicography) on perustettu vuonna 1983 ja sen tavoitteena on leksikografia-alan yhteistyön edistäminen.

Terminology Summer Academy 2000

Mari Suhonen

18 Wienissä järjestettiin 7.–12. elokuuta *Terminology Summer Academy 2000*. Ohjelma koostui viidestä osasta, joista *Hands-on Experience: Computer-Based Terminology Management* ja *Terminology Teaching and Training* olivat keskenään vaihtoehtoisia. Muita osia olivat *Introduction to Basic Principles of Terminology*, *Terminology Applications in Localization Environments* ja *Ontologies and Terminological Knowledge Engineering*. Kurssille osallistui terminologiasta kiinnostuneita eri puolilta maailmaa aina Etelä-Afrikkaa, Malesiaa ja Kolumbiaa myöten. Luennoitsijoina oli sekä terminologiaan liittyvien alojen tutkijoita ja opettajia että terminologiataitoja muuten työssään tarvitsevia henkilöitä. TSK:n edustajana Summer Academyyn osallistui terminologi Mari Suhonen.

Tietokonepohjainen sanastotyö

Klaus-Dirk Schmitz ja Sue-Ellen Wright esittelivät sanastotyötä ja termistönhallintaan tarkoitettua MultiTerm-ohjelmaa. Yksilöllinen sanastotyöjärjestelmä saattaa Schmitzin mukaan olla tarpeen yksittäisille käyttäjille, käyttäjäryhmille tai yrityksille, koska valmiit sanakirjat ja muut terminilähteet eivät aina vastaa käyttäjän tarpeita riittävän hyvin. Markkinoilla on nykyisin tarjolla erilaisia sanastotyöhön tarkoitettuja ohjelmistotuotteita, joista kukin voi valita tarpeisiinsa sopivimman.

Wright kuvasi tiedon järjestelyn tärkeyttä havainnollisella ostoskorimallilla: Jos ruokatavarat (esim. rotanmyrkky, jauhot, juusto ja kananmunat) pannaan koriin pakkaamattomina, ne menevät sekaisin ja niitä on vaikea erotella toisistaan. Kun tavarat sen sijaan pakataan, ne säilyvät puhtaina ja ne on helppo tunnistaa, säilyttää ja ottaa käyttöön. Samoin sanastotyössä on tärkeää luokitella ja järjestellä aineisto niin, että käsitteet erottuvat hyvin toisistaan ja termit ovat selkeitä. Rakennettaessa termipankkia termitietueet pitäisi yrittää suunnitella niin, että yhtä käsitettä käsiteltäisiin yhdessä tietueessa, jossa siis esitettäisiin termit ja määritelmät sekä muut tiedot käsitteestä kaikilla mukana olevilla kielillä.

Sue-Ellen Wright ja Gerhard Budin käsitelivät terminologisen tiedon etsintää Internetistä. Entuudestaan tuntemattoman termin määritelmää kannattaa etsiä aiheeseen liittyviltä WWW-sivuilta. Haut yläkäsitteellä tai lähikäsitteillä saattavat hyvinkin johdattaa sivustoille, joilta löytyy tietoa etsittävästä käsitteestä. Kun käsitteen määritelmä löytyy, sen luotettavuus kannattaa vielä varmistaa useammista lähteistä. Lähteiden luotettavuutta voi arvioida esimerkiksi tarkkailemalla tekstin kieliasun oikeellisuutta ja tyyliä. Luotettavimpia lähteitä ovat yleensä organisaatioiden tai laitosten sivustot. Kriittisesti kannattaa suhtautua yhden henkilön sivustoihin ja erityisesti sellaisiin sivustoihin, joista ei käy ilmi kuka ne on laatinut. Jos tekstissä on kovin

selkeä poliittinen näkökulma, siinä käytettyjä termejä ei kannata suin päin ottaa käyttöön, koska ne saattavat olla värittyneitä kirjoittajan kannan mukaan. Eri kielille käännettyiltä sivustoilta löytyy hyvin termien vastineita, mutta käännettyjä sivustoja käytettäessä pitäisi varmistua siitä, että käännös on luotettava.

Terminologian sovellukset lokalisoitumppäristöissä

Koska monet yritykset toimivat nykyisin useissa maissa, täytyy tuotteita ja niihin liittyviä dokumentteja muokata erilaisiin oloihin sopiviksi. Saksassa työskentelevä kääntäjä Carolyn Kollstedt kertoi luennessaan, että ainakin Saksassa kääntäjille onkin paljon töitä tarjolla lokalisoinnin parissa.

Gerhard Budin puhui lokalisoinnin monikulttuurisista piirteistä. Lokalisoitaessa on luonnollisesti oltava hyvin perillä siitä kulttuurista, johon materiaalia lokalisoidaan, mutta on myös vältettävä liian stereotyyppisten käsitysten pääsemistä materiaaliin.

Klaus-Dirk Schmitz korosti termistönhallintajärjestelmän käytön tärkeyttä ohjelmistojen lokalisoinnissa. Ohjelmiston lokalisoinnin täytyy tapahtua nopeasti, työhön osallistuu suuri joukko kääntäjiä ja ohjelmaa päivitetään lokalisoitumppäristöissä aikana. Jotta termistö olisi yhtenäistä ohjelmassa, siitä tehtävissä dokumenteissa ja ohjelmistoympäristössä, tarvitaan termistönhallintajärjestelmää, jonka kautta projektin sanasto on samanlaisena kaikkien osapuolten saatavilla. Termistönhallintajärjestelmää tarvitaan myös siksi, että tietotekniikka-alan termistö kehitty nopeasti: sanastoa ei ole valmiina saatavilla perinteisistä lähteistä kaikilla tarvittavilla kielillä. Lisäksi sanasto vaihtelee eri yrityksissä ja tuotteissa.

Terminologinen tietämystekniikka ja ontologiat

Viimeisenä kurssipäivänä olivat vuorossa terminologinen tietämystekniikka ja ontologiat. Lee Gillam Surreyn yliopistosta käsitteli luennoissaan ontologioita tekoälyn kannalta. Koneillahan ei ole ihmisille olennaista yhteistä tietoa asioiden välisistä suhteista tai maalaisjärkeä, vaan koneisiin täytyy koodata tieto tarkoitteiden välisistä suhteista ja siitä logiikasta, jolla suhteita voidaan kuvata. Gillam antoi esimerkkeinä lauseet "The radio is dead" ja "Forgot my keys", joita ihmiset eivät ymmärrä kirjaimellisesti, kuten kone tekisi. Menetelmiä, joiden avulla tällaista tietoa voidaan koodata tietokoneeseen, kutsutaan ontologioiksi. Tekoälyn kehittämissä on monia vaikeuksia, koska ihmiset tiedostamattaankin tietävät lukuisia asioita: ihminen voi esimerkiksi poimia esineen maasta, ilman että hänen tarvitsee ymmärtää painovoimaa tai yksinkertaisesti kävellä ajattelemta tietoisesti mitä kaikkea hänen ruumiinsa oikeastaan joutuukaan tekemään hänen ottaessaan askeleen.

Kaiken kaikkiaan kurssi oli mielestäni onnistunut ja luennot antoivat uutta ajateltavaa. Maailmankuvanikin avartui, kun huomasin ettei terminologiaa harrasteta vain Pohjoismaissa ja Keski-Euroopassa vaan kaikissa maanosissa.

ISO/TC 37:n kokoukset 2000

Katri Seppälä

Tänä vuonna kansainvälisen standardisointijärjestön ISO:n terminologian periaatteita käsittelevä tekninen komitea 37, *Terminology (principles and coordination)*, järjesti kokouksensa Lontoossa isäntänään British Standards Institution. Koska teknisen komitean 37 alakomiteat ja niiden työryhmät kokoontuvat pääsääntöisesti kerran vuodessa, kokoukset keskitetään yhdelle viikolle, jonka aikana asiantuntijat voivat osallistua useiden työryhmien työhön. Tekniikan Sanastokeskuksesta tämänvuotisiin kokouksiin osallistuivat johtaja Kristian Miettinen ja terminologi Katri Seppälä.

TSK on viime vuosina Virpi Kalliokuusen johdolla panostanut erityisesti sanastotyön perusteita käsittelevien standardien *ISO 704 Terminology work – Principles and methods* sekä *ISO 1087-1 Terminology work – Vocabulary – Part 1: Theory and application* uudistustyöhön sekä käytännön sanastotyötä tukevien standardien *ISO/FDIS 15188 Project management guidelines for terminology standardization* ja *ISO/DIS 12616 Translation-oriented terminography* valmisteluun. ISO 704:n ja ISO 1087-1:n pitkään käynnissä ollut uudistustyö on nyt loppusuoralla, ja molemmat standardit julkaistaan uusittuina todennäköisesti tämän vuoden kuluessa. Lisäksi myös ISO 15188:n odotetaan tulevan painosta lähikuukausina. Haasteet eivät kuitenkaan lopu tähän, vaan työryhmät jatkavat muiden standardiluonnosten työstämistä, ja kokouksissa päätettiin myös uusien projektien aloittamisesta.

Standardin uusinta TSK:n johdolla

Yksi alkavista projekteista on vuonna 1992 julkaistun standardin *ISO 10241 International terminology standards – Preparation and layout* uusiminen, johon valittiin projektin vetäjäksi Virpi Kalliokuusi. Muiden ISO:n teknisten komiteoiden piirissä tämä on todennäköisesti tunnetuin teknisen komitean 37:n standardeista, sillä siihen viitataan *ISO/IEC Directives Part 3 – Rules for the structure and drafting of International Standards* - ohjeiden normatiivisessa liitteessä C, joka ohjaa kaikki kansainvälisten sanastostandardien tekijät noudattamaan ISO 10241:tä. Standardi jakautuu kahteen pääosaan, joista toinen käsittelee sanastostandardien laatimisen periaatteita ja toinen terminologisten tietojen esittämistä sanastostandardeissa. Standardissa esitettyihin sanastotyön periaatteisiin ei näillä näkymin ole odotettavissa suuria muutoksia, mutta asiantuntijoiden mukaan ohjeet terminologisten tietojen esittämisestä on syytä ajanmukaistaa niin, että tietotekniikan viime vuosien kehitys voidaan ottaa huomioon. Toisaalta uusiminen antaa myös mahdollisuuden tarkistaa ISO 10241:n yhdenpitävyyden vuoden 1992 jälkeen ilmestyneiden samaa aihetta sivuavien standardien kanssa.

Tekninen komitea 37 kuten muutkin ISO:n komiteat pyrkivät jatkossa tehostamaan työtään siirtymällä pääsääntöisesti sähköiseen viestintään. ISO on perustanut ISOTC-palvelimen, jonka välityksellä toisaalta keskussihteeristö ja toisaalta tekniset komiteat sekä niiden alakomiteat työryhmineen voivat hoitaa sähköisten asiakirjojen jakelun Internetin kautta. Käyttäjät voivat näin saada palvelimelta esimerkiksi ilmoituksen uudesta standardiluonnoksesta tai muistutuksen äänestyksestä. Lisäksi palvelinta voidaan hyödyntää keskusteluryhmien ja sähköpostin postituslistojen luomisessa. Samalla palvelin tuo myös standardisointityön ohjeet ja mallit helposti ja aina ajantasaisina kaikkien saataville. Kun kaikki saadaan käyttämään yhteistä palvelinta, vältetään järjestelmien yhteensopimattomuuden aiheuttamilta ongelmilta ja toisaalta laajamittaiselta papereiden postitukselta. Uudistus on jo hyvässä vauhdissa ja kuluvan vuoden loppuun mennessä ISO:n keskussihteeristö siirtyy hoitamaan esimerkiksi standardien valmistelun loppuvaiheen äänestykset palvelimien avulla.

Pohjoismaiden suurin sanastokeskus ajautui konkurssiin

TSK:n ruotsalainen sisarjärjestö Tekniska nomenklaturcentralen (TNC) ajautui konkurssiin 16. elokuuta. Entiselle johtajalle annettu reilu kultainen kädenpuristus sekä hänen oikeusteitse vaatimansa rahalliset korvaukset muodostuivat lopulta TNC:n kohtaloksi.

Asiasta on uutisoitu Ruotsissa laajalti ja ihmetystä on herättänyt, kuinka TNC:n hallitus aikoinaan on voinut tehdä päätöksiä, jotka ovat johtaneet nykyiseen tilanteeseen. Vuonna 1997 irtisanotulle johtajalle annettiin työsopimuksen mukaan kultainen kädenpuristus sekä hänen vaatimansa rahallinen korvaus irtisanomisesta. Pienen sanastokeskuksen talous ei kestänyt miljoonien kruunujen menoeriä. Yhdistys asetettiin konkurssiin ja kaikki TNC:n lähes parikymmentä terminologia irtisanottiin.

TNC:n tilannetta huononsi lisäksi, ettei TNC onnistunut saamaan Euroopan komission rahoittamia sanastohankkeita tehtäväkseen. Muitakin suunniteltuja sanastoprojekteja jäi toteutumatta ja budjetoidut varat jäivät saamatta.

TNC on pohjoismaiden suurin ja vanhin sanastokeskus. Ruotsissa TNC:llä on koko olemassa olonsa ajan ollut vahva asema erikoiskielten ja termistöjen huoltajana. Yhdessä Svenska språknämndenin kanssa TNC:llä on ollut mahdollisuus vaikuttaa ruotsin kielen asemaan ja kehitykseen, ja tarjota kielenhuollon palveluja ruotsalaisille.

TNC on ollut näkyvästi esillä pohjoismaisessa yhteistyössä, esim. Nordterm-Net –projektissa. Myös kansainvälisessä toiminnassa TNC:n terminologit ovat olleet aktiivisesti mukana.

TSK:n hallitus ja henkilökunta toivovat, että TNC:n tilanne selviää mahdollisimman pian. Vuosien aikana karttunut osaaminen ei toivottavasti katoa, toivomme ruotsalaisten kollegojemme jatkavan sanastotyön parissa Ruotsissa – tavalla tai toisella.

Tielaitos kilpien kielestä

Kiitos Terminfolle puuttumisesta kilpien kieliongelmiin (Terminfo 2/2000). Asiathan saattavat välillä kulkea omalla painollaan ilman aktiivista miettimistä ja pieni ravistelu on silloin paikallaan. Ehkä vähän näin on käynyt tässäkin asiassa.

Yleensä pyrimme Tielaitoksessa käyttämään liikenteen tiedotuksessa ja ohjauksessa lyhyitä ja selkeitä ilmaisuja. Useimmiten vielä testaamme lopputulosta tien päällä ihmisten kanssa ennen käyttöönottoa ja keskustelemme myös kotimaisten kielten tutkijoiden kanssa. Hankalammissa tapauksissa teemme usein vielä käyttöönoton jälkeen tutkimuksen ihmisten kokemuksista, asian hyödyllisyydestä ja myös viestien ymmärrettävyydestä. Näin olemme päätyneet käyttämään esimerkiksi liikenteen sujumisesta viisiluokkaista kuvausta: *sujuva, jonoutuva, hidas, pysähtelevä* tai *pysähtynyt* liikenne. Tämän jaottelun ymmärtää tutkimuksen mukaan tarkoitetulla tavalla yli puolet suomalaisista. Termeille löytyy nykyisin valmis vastine kaikista EU-kielistä eli käsitteet ovat suoraan muunnettavissa muille kielille.

Kirjoittaja on tietenkin oikeassa siinä, ettei sää ohjaa tietä, mutta toivottavasti kuitenkin tiellä liikkujien käyttäytymistä. Sääohjatun tien käsite on kovin kotikutoinen, eikä liene vielä kovin vakiintunut, joten voimme sitä vielä muuttaa. Monet liikennemerkkejä ja -opasteita koskevat asiat ovat kansainvälisin sopimuksin sidottuja, eivätkä siten meidän yksipuolisesti muutettavissamme. Näin on esimerkiksi merkitien ulkonäköön liittyvät asiat.

Kirjoituksessa ehdotetut vaihtoehdot *sääohjatun tien* käsitteelle ovat mielestäni harkitsemisen arvoisia. Suosikkini on *sääohjattu merkki*, sillä merkithän voivat olla myös liikenneohjattuja tai käsin säädettyjä. Sen sijaan *sääopaste* on kovin lyhyt ja saattaa aiheuttaa sekaannusta? Erityisongelma syntyy vielä siitä, että terminologiassamme opaste ei sisällä liikennemerkkejä, jotka – kuten nopeusrajoitus – on tarkoitettu noudatettavaksi. Toisaalta emme ole saaneet autoilijoilta palautetta, etteivätkö he ole ymmärtäneet sääohjattua tietä tarkoitetulla tavalla. Tämä ei tietenkään tee kielivirheitä hyväksyttävämmiksi. *Nopeusnäyttö* on mielestämme lyhyt ja naseva käsite, vaikkakin *nopeuden näyttö* tai *nopeuden näytin* lienee oikeaoppisempi.

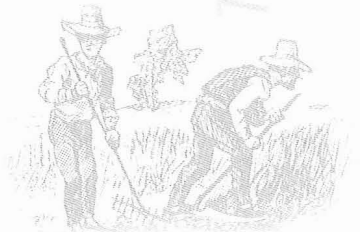
Olemme samaa mieltä siitä, että kilpiteksteillä niin kuin radioviesteilläkin vaikutetaan kieleemme. Toistuvathan ne jatkuvasti ja jokainen meistä törmää niihin alituisen miettimättä enempää niiden kieliasua. Tielaitos haluaa näyttää hyvää mallia kielen käytössä ja jotta se onnistuisi paremmin, meidän on tarkasteltava jälkiämme tarkemmin. Toivomme saavamme jatkossakin palautetta, kun olemme josakin ilmaisussa menneet metsään tai oikeaan suuntaan. Tärkeintä on kuitenkin, että tiemme ovat kulkukelpoisessa kunnossa ja että liikenteen ohjaus on ymmärrettävää. Vai kuinka?

Terveisin,
Jorma Helin
liikenteen tiedottaja ja tutkija
Tielaitos

*Termiharava-palstalla
käsitellään ajankohtaisia
tai ongelmallisiksi
osoittautuneita termejä.
Lukijat voivat lähettää
lehden toimitukselle
ehdotuksia sopivista
aiheista.*

Termiharava

21

→ STYROX

Termipalvelusta kysyttiin styroxin oikeinkirjoitusasua. Styrox on rekisteröity tavaramerkki ja sen oikeampi nimitys on solupolystyreeni, standardin mukainen lyhenne tälle hankalasti lausuttavalle termille on PS-E. Tieto löytyi Muovitermit-sanastosta ja Suomen Muoviyhdistys ry:stä vahvistettiin, että vuonna 1992 tehty sanasto on edelleen ajan tasalla.

solupolystyreeni, PS-E, EPS; ei: styrox
sv expanderbar polystyren
en expandable polystyrene
de schäumbares Polystyrol, expandierbares Polystyrol

→ TAVU

Kuinka lyhennetään tavu? Tietotekniikan peruskäsite *byte* on lainattu englanninkielestä useimpiin kieliin ja niinpä iso B tavun lyhenteenä on suomenkin kielessä paljon käytetty. Sen rinnalla käytetään yleisesti myös pientä t-kirjainta. Nämä molemmat, eli B ja t ovat suomessa tavun lyhenteenä siis kelvollisia. Ruotsissa lyhenteenä käytetään B-kirjainta.

Terminfossa 2/1991 on käsitelty tavu-aihetta laajemmalti ja kyseisen artikkelin mukaan lyhennettä ei tulisi käyttää ymmärrettävyyden kustannuksella, lyhentäminen kun aina vaikeuttaa viestin ymmärtämistä. Vaikka ohje on annettu lähes kymmenen vuotta sitten, on se edelleen paikkansa pitävä.

tavu
sv byte *n*; bitgrupp *n*
no bitgruppe
da byte; oktet
en byte
de Byte *n*
fr byte *m*; multiplét *m*; octet
it byte *m*
es byte; octeto
pt byte
ee bait

→ E-COMMERCE

Sanastokeskuksen termipalvelusta kysyttiin vastineita paljon esillä olleelle *e-commerce*-termille. Verkkokauppa-käsite on määritelty tietotekniikan termitalkoissa.

verkkokauppa; sähköinen kaupankäynti
en electronic commerce; e-commerce
sv elektronisk handel; e-handel

tavaroiden ja palvelujen ostaminen ja myyminen tietoverkon välityksellä

Verkkokauppa-termillä voidaan viitata myös WWW-sivuun tai -sivustoon, jonka välityksellä kaupaa käydään.

Verkkoliiketoimintaan (engl. electronic business, e-business) sisältyvät verkkokaupan lisäksi myös muut tietoverkkoja hyödyntävät liiketoiminnan osat kuten erilaiset hallinnolliset toiminnot.

Verkkoliiketoiminnan synonyymina voidaan käyttää termiä sähköinen liiketoiminta.

Lisää tietotekniikan termejä termitalkoiden
www-sivustolta

Termitalkoiden www-sivustolla on otettu käyttöön uusi haku-palvelu. Julkaistuihin suosituksiin voi nyt kohdistaa termi- tai vapaa tekstihakuja. Myös tutut aakkoselliset hakemistot ovat edelleen käytössä, samoin kuin luettelo kaikista julkaistuista suosituksista. Aiemmin tänä vuonna sivuille on lisätty myös käsitejärjestelmäkaavioita.

Kaiken kaikkiaan termitalkoiden suosituksissa on tällä hetkellä noin 100 tietotekniikan termiä määriteltävineen ja englanninkielisine vastineineen. Suositusten määrä kasvaa koko ajan.

Lisää Termitalkoista seuraavassa Terminfossa ja Internetissä osoitteessa <http://www.tsk.fi/termitalkoot>.

*Terminologie de la traduction / Translation
Terminology / Terminología de la traducción /
Terminologie der Übersetzung*

Sanasto sisältää kääntämisen opettamisen ja opiskelun kannalta keskeisiä termejä. Noin kaksi sataa termiä on kerätty nimenomaan käytännön opetustyön tarpeita ajatellen. Mukaan ei ole ollut tarkoituksenaan ottaa kaikkia kääntämiseen ja sen teoriaan liittyviä käsitteitä, ainoastaan käytännön työn kannalta olennaisimmat. Se, miten hyvin tekijät ovat pystyneet rajaamaan sanaston sisällön, jää sanaston käyttäjän päätettäväksi.

Sanaston käsitteet on pyritty määrittelemään selkeästi ja yksinkertaisesti. Määritelmien lisäksi huomautuksilla ja runsailla esimerkeillä on pyritty selventämään käsitteen sisältöä. Sanastossa ei ole käytetty systemaattisen sanastotyön periaatteita, mikä hieman kummastuttaa, koska terminologia lienee tekijöidenkin hyvin tuntema oppi. Muutamia kaavioita on liitetty sanaston loppuun selvittämään mm. käännöstyön kulkua ja käännöstyössä tapahtuvia virheitä. Varsinaisia terminologisia käsitejärjestelmäkaavioita sanasto ei sisällä. Sanasto on nelikielinen, käytetyt kielet ovat ranska, englanti, espanja ja saksa. Kukin kieli muodostaa oman osionsa kirjasta esittelytekstiä ja lähdeluetteloa myöten. Jäin kaipaamaan teokseen yhtenäistä aakkosellista hakemistoa, josta olisi helpompi hakea etsimäänsä, nyt termit on aakkostettu sanasto-osioihin, mutta minkäänlaista hakemistoa niiden lisäksi teos ei sisällä.

Sanasto on varmasti hyödyllinen työkalu niin kääntämisen opettajille kuin opiskelijoillekin. Lisäksi se on oiva apuväline kääntämisestä vieraalla kielellä kirjoittavalle. Kirja maksaa n. 355 mk ja sitä voi tilata kirjakaupoista.

Jean Delisle, Hannelore Lee-Jahnke & Monique C. Cormier.
Terminologie de la traduction / Translation Terminology / Terminología de la traducción / Terminologie der Übersetzung.
John Benjamins, Amsterdam 1999. 433 s.
ISBN 90-272-2423-4.

Kosmeettiset ainesosat

Kosmeettiset ainesosat -julkaisu perustuu EU:n komission päätökseen 96/335/EC (päätös kosmeettisissa valmisteissa käytettyjen ainesosien luettelosta ja yhtenäisestä nimitykseistä, 8.5.1996). Hakuteokseksi sopivaan *Kosmeettiset ainesosat* -julkaisuun on koottu aakkosellinen luettelo kosmeettisista ainesosista. Kaiken kaikkiaan teos käsittää yli 6000 kosmeettista ainesosaa. Kasviperäisten ja joidenkin eläin- tai kiviperäisten ainesosien nimet on paikoin suomennettu.

Ainesosista on käytetty niiden INCI-nimiä (The International Nomenclature of Cosmetic Ingredients), jotka ovat valmistajasta riippumattomia nimiä kosmetiikassa käytetyille tuotteille. *Kosmeettiset ainesosat* luettelee nämä INCI-nimet ja kertoo niiden tehtävän tuotteessa. Lain mukaan kaikissa kosmeetiikkavalmisteissa tulee olla INCI-nimiin perustuva ainesosaluettelo.

Julkaisu maksaa 500 mk ja sen voi tilata suoraan kustantajalta: Eduxes Oy, Vainionkatu 9, 40700 Jyväskylä, puh. 040-589 4405 / 040-589 4406, fax 014-614 249

Aija Luoma & Raija Kara.
Kosmeettiset ainesosat.
Eduxes, Jyväskylä 2000. 267 s.

Dictionary of Chromatography and Related Methods

Kromatografia-alan sanakirja on ilmestynyt jo vuonna 1996, mutta TSK:n kirjastoon kirja saatiin vasta tänä syksynä. Teos on nelikielinen, mukana ovat englanti, saksa, ruotsi ja suomi. Aiemmin ilmestyneet kromatografia-alan sanastot ovat olleet pohjana sanakirjan toteuttamisessa. Jatkuvasti kehittyvän alan termistöä on laajennettu kirjallisuuden, alan aikakauslehtien ja muiden kemian alan sanakirjojen avulla. Teokseen on koottu noin 6000 alan englanninkielistä termiä vastineineen.

Sanakirja on koottu IUPAC:n (International Union of Pure and Applied Chemistry) suositusten mukaan. Sanakirjan toista painosta on paranneltu erityisesti saksan kielen osalta.

Teoksen varsinainen sanakirjaosa on nelikielinen ja se on aakkostettu englanninkielisten termien mukaan. Kullakin termillä on oma koodinsa, jonka avulla vastinekielten aakkosellisista hakemistoista löytää oikean kohdan sanakirjaosiin ja haetun termin vastineisiin.

Kirja maksaa 100 mk ja sen voi tilata Suomen Kemian Seurasta: Suomen Kemian Seura, Hietaniemenkatu 2, 00100 Helsinki, puh. 09-454 2040, fax 09-408 780, s-posti skks@kemian.pp.fi. Lisätietoja muista julkaisuista <http://www.kemianseura.fi>.

Huopalahti, Mäkelä, Sirén, Vuorela.
Dictionary of Chromatography and Related Methods - English, German, Swedish, Finnish - Second Edition.
Chromatography Division - Association of Finnish Chemical Societies, Helsinki 1996.

ISBN 951-9223-38-X.

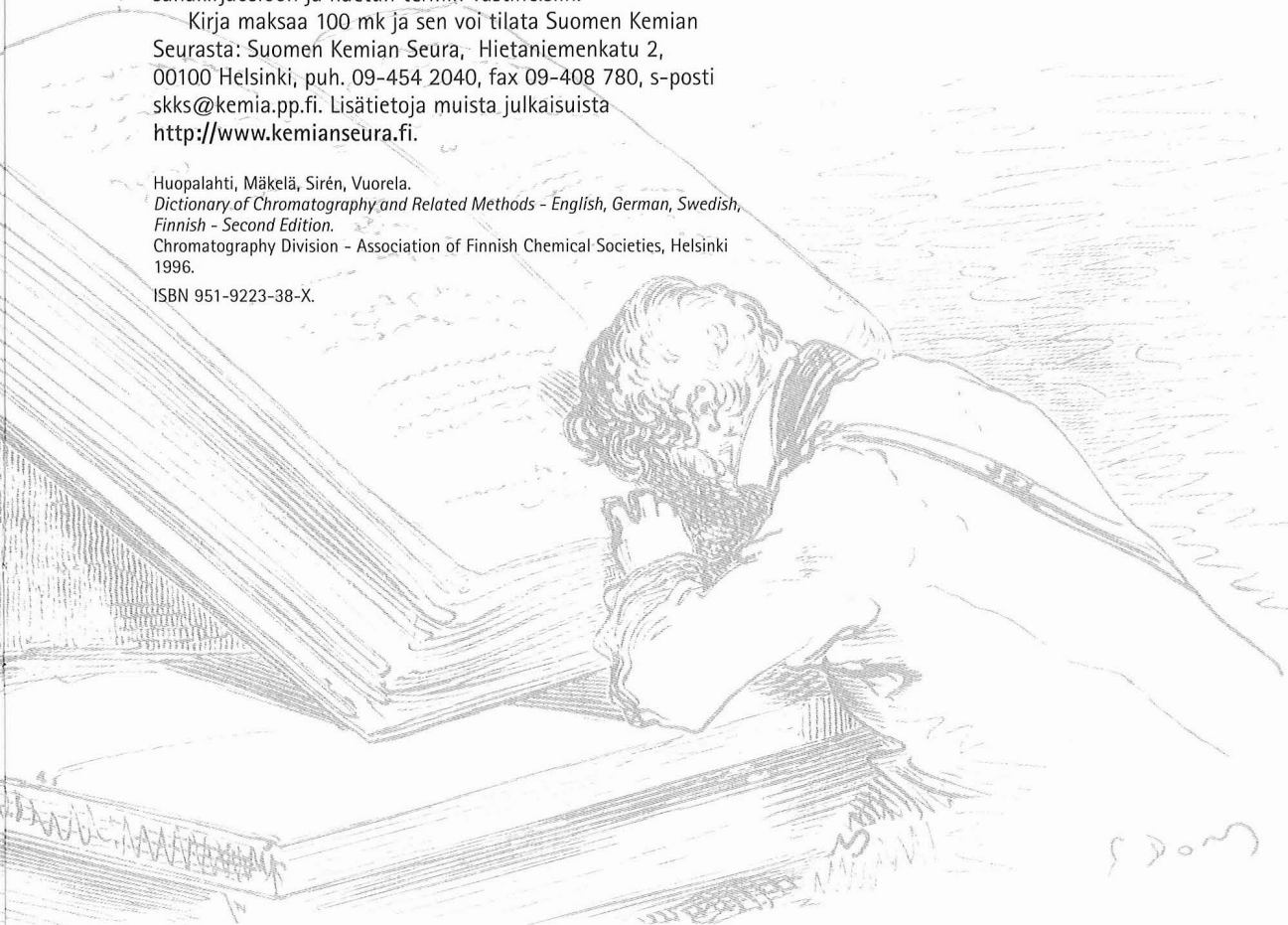
Sähköteknillinen sanasto

Suomen Standardisoimisliitto on vahvistanut radioliikennettä käsittelevän sanastostandardin. *Radioliikenne: Lähettimet, vastaanottimet, verkot ja käyttö* -sanaston esikuvana on kansainvälisen standardi IEC 60050-713:1999.

Sanastostandardi perustuu International Electrotechnical Vocabularyn (IEV) osaan 713. Sanastossa käytetyt kielet ovat suomi, ranska, englanti, saksa ja ruotsi. Sanastostandardeissa vallitsevan käytännön mukaan kullekin käsitteelle on suositettu yleensä vain yhtä termiä.

Standardin voi tilata Suomen Standardisoimisliitto SFS ry:n asiakaspalvelusta: puh. 09-149 9331, fax 09-146 4914, s-posti sales@sfs.fi. Lisätietoja <http://www.sfs.fi>.

SFS-IEC 60050-713 Sähköteknillinen sanasto. Radioliikenne: Lähettimet, vastaanottimet, verkot ja käyttö.
Suomen Standardisoimisliitto SFS ry, Helsinki 2000. 141 s.

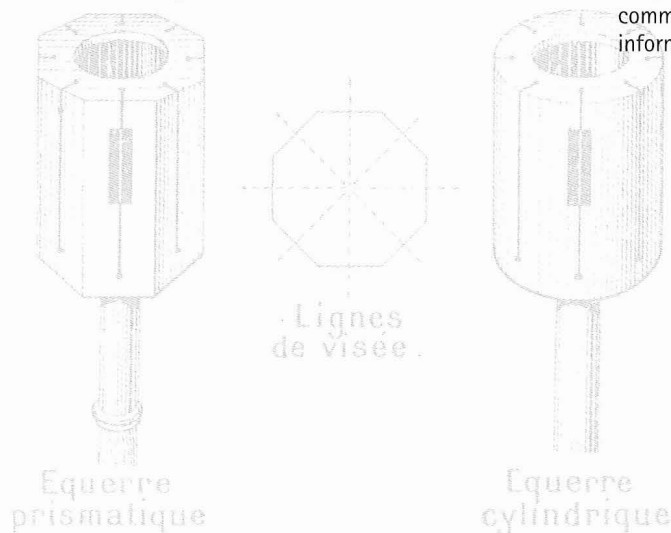
Vocabulary of new Land Use and Building Act

page 3

The new Land Use and Building Act came into force in Finland on 1 January 2000. The purpose of the new act is to improve public participation in area development and to increase municipalities' independent decision-making in planning.

TSK's Environment Vocabulary (1998) contains the most essential concepts of the old Building Act. When the law was reformed, the concept system changed: the new law brought new concepts and some old concepts are no longer used. The intension of some previously used concepts also changed. The purpose has been to include the most essential new concepts in this vocabulary and to update the concepts of the Environment Vocabulary to correspond to the new law.

It was difficult to find equivalents for the essential new concepts of the new law. The new Finnish law contains many new concepts that do not have equivalents in other countries' legislation. The Swedish equivalents have been taken from the Swedish translation of the Finnish law and these have been marked with svFI. Some terms have near equivalents in the Swedish legislation. English equivalents are both translation equivalents (marked with *) and near equivalents picked from the British legislation. German equivalents are from the German legislation.

Kari Kaartama, veteran in TSK's board of directors

page 10

Kari Kaartama, executive director of the Finnish Standards Association SFS, started the work in TSK's board of directors as early as in 1976. Since then he has worked more than 15 years in the board of directors, and has also acted as the chairman of the board. Kaartama says that it is not the board of director's task to create terms, but to take care of the economy and administration and to give guidelines which TSK applies in its daily work.

Kaartama emphasizes the importance of information services; the results of terminology work must be made public in a proper way. It is important to find the right channel in order to reach those people who need the information. This applies both to term recommendations and standards.

In Kaartama's opinion one language would be sufficient in international cooperation and communication. This would reduce translation costs. For example, international standardization bodies have three official languages and material must be translated into all these languages.

In Finland those standards that are widely used are translated into Finnish. According to the law it is sufficient if a standard is available either in Finnish, Swedish or English. There are almost 13 000 valid SFS standards at the moment. SFS receives about 2000 new draft standards per year, and 250 – 300 of them are translated into Finnish.

SFS is the central organization for standardization in Finland. It is a member of both the International Organization for Standardization and the European Committee for Standardization. SFS's task is to help the Finnish economy and to remove unnecessary obstacles to business. The purpose of standardization is not to unify everything, but to create common rules that will facilitate free movement of goods and information.

Master's thesis on technical language

page 12

Johanna Peltoniemi wrote her master's thesis on how terminology management can facilitate the translation of engineering documents. The thesis was written for Valmet Corporation's unit which manufactures slitter rewinders and it dealt with draft and component names which are entered into the production management system and compiled into parts lists. The purpose was to study the formation, management and translation of names, and how to make the translation of parts lists more effective.

The problem with parts lists is that they contain a great number of different designations, abbreviations and synonyms. Due to new and different designations the need for translation has become continuous. This need is noticed at the end of the documentation process when the deadline for the work is close. The parts lists are also used in many places: they are delivered to customers, they are used in assembly, in the packing and shipping departments and when components are bought.

In order to improve engineering terminology Valmet has founded a working group which concentrates on developing designations for components. The equipment and parts are specific concepts in the field. They usually have a Finnish term and an equivalent in English. They do not necessarily have equivalents in any other language, because this kind of technical vocabulary does not exist in the language in question. In spite of this, the operation and maintenance manuals have to be translated into the client's language. Therefore many equivalents for such special concepts are translation equivalents coined in the company.

Before the equivalents can be chosen, the intension of concepts must be checked. Some inconsistencies were found, e.g. the English and Finnish concept hierarchies could differ from each other. The translation of parts lists is one the most difficult tasks for a translator, because the terms have no context and even the text space may be limited. One additional difficulty is that besides terms that are specific to slitter rewinders, the parts lists also include terms from several different technical fields: mechanics, hydraulics, pneumatics, automatism and electrical engineering.

Valmet has at last realised the need for terminology work, and the work has been supported and experts have taken an interest in it. Problematic cases can be solved with cooperation and discussions. However, compromises between theory and practise must be made every day, e.g. because some terms are already established.

Euralex congress in Stuttgart

page 14

The ninth Euralex conference was arranged in Stuttgart in August. Euralex is a European organization for lexicographers, terminologists, dictionary publishers, linguists and representatives of language technology companies. TSK's terminologist *Virpi Kalliokuusi* and professor *Krista Varantola* presented their paper on user-sensitive lexical databases in the congress.

The following questions were handled in the congress: how to diversify the use of lexical resources and to connect it to communication needs, especially in electronic communication; how lexical resources can better meet the various needs of users; and how text corpora and their automatic analysis can be better utilized when collecting lexical resources.

Krista Varantola was chosen as the new president of Euralex for the next two years.

25

Terminology Summer Academy 2000

page 18

TSK's terminologist *Mari Suhonen* participated in the *Terminology Summer Academy 2000* which was organized in Vienna in August. The programme dealt with the basic principles of terminology, computer-based terminology management, terminology teaching and training, terminology applications in localization environments and ontologies and terminological knowledge engineering.

One interesting topic was how to search for terminological information on the Internet and how to evaluate the resources. A definition for an unknown term and equivalents in different languages may be found on web pages related to the topic in question, but the information should be verified from several resources. The credibility of a resource can be estimated e.g. by checking the grammar and style of the text. Usually the most reliable resources are the web pages of organizations or institutions.

Localization has become more important, because products and related documentation must be adapted to different countries and cultures. When e.g. software is localized, the use of a terminology management system is important in order to ensure that all people who are involved in the project use coherent terminology.

ISO/TC 37 meetings in 2000

page 19

26 This year the Technical Committee 37 *Terminology (principles and coordination)* of the International Organization for Standardization (ISO) organized its meetings in London. In recent years TSK and especially Virpi Kalliokuusi have worked with the renewal of *ISO 704 Terminology work – Principles and methods* and *ISO 1087-1 Terminology work – Vocabulary – Part 1: Theory and application*. The preparation of *ISO/FDIS 15188 Project management guidelines for terminology standardization* and *ISO/DIS 12616 Translation-oriented terminology* has also been carried out. ISO 704, ISO 1087-1 and ISO 15188 will be published in the near future.

A project to renew *ISO 10241 International terminology standards – Preparation and layout*, published in 1992, was started and Virpi Kalliokuusi was chosen as the project leader. This standard is divided into two main sections: principles of preparation of terminology standards and how to present terminological information in terminology standards. More changes will probably be made in the layout section in order to take into account the recent development in information technology.

The Technical Committee 37, as well as other ISO committees, will strive to make their work more efficient by starting to use mainly electronic communication. ISO has established an ISOTC server through which the Central Secretariat and technical committees, subcommittees and work groups can deliver electronic documents on the Internet. The server will make up-to-date instructions on standardization work available to all and it will reduce the vast amounts of paper to be mailed.

Literature

page 22

Translation Terminology

Translation Terminology presents about 200 basic concepts for the practical teaching and studying of translation. Four languages are included: French, English, Spanish and German. The concepts have been defined, and notes and examples are also used to clarify concept intension. Each language makes up its own section of the book including introduction and bibliography. The terms in each language are arranged alphabetically only within their own section. The book does not have a single alphabetic index, which would make term search easier.

Dictionary of Chromatography and Related Methods

The Chromatography Division Association of Finnish Chemical Societies published a new version of the Dictionary of Chromatography in 1996. This second edition contains about 6000 English terms and abbreviations with their German, Swedish and Finnish equivalents. Some new terms have been added, and especially the German equivalents have been revised.

Electrotechnical vocabulary

The Finnish Standards Association SFS has approved a terminology standard titled *Radiocommunications: Transmitters, receivers, networks and operation* based on the international standard IEC 60050-713:1999. The terms are in Finnish, French, English, German and Swedish and definitions in French and English.

Detailed publisher and order information can be found in the Finnish article, pages 22-23.

TSK on sanastotyön asiantuntija

Tekniikan Sanastokeskus (TSK) tarjoaa sanastotyöhön ja erikoisalojen termien käyttöön liittyvää tietoa ja asiantuntijapalveluja. Taustaltaan TSK on vuonna 1974 perustettu yhdistys, jonka ensisijaisena tarkoituksena on saada aikaan laadukkaita sanastoja sekä kehittää sanastotyön metodiikkaa ja pitää yllä siihen perustuvaa osaamista. Toiminta perustuu terminologian teorian ja sitä soveltavien käytännön menetelmien vankkaan hallintaan ja kehittämiseen.

Tekniikan Sanastokeskuksen toimintamuotoja ovat:

- termiaineistojen tuottaminen ja julkaiseminen
- termistöhuolto ja terminologinen neuvonta
- sanakirjoihin erikoistunut kirjasto
- sanastotyöhön liittyvä tietopalvelu
- sanastotyön menetelmien kehittäminen ja koulutus
- terminologia-alan kansainvälinen yhteistyö.

Sanastokeskus tekee riippumattomana asiantuntijaelimenä yhteistyötä paitsi jäsentensä myös muiden terminologiasta ja sanastotyöstä kiinnostuneiden yhteisöjen kanssa – esimerkiksi Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen, pohjoismaisten sanastokeskusten, kansainvälisten standardisointijärjestöjen sekä Euroopan unionin toimielinten kanssa.

Keitä TSK palvelee?

TSK:n asiakkaita ovat suomalainen elinkeinoelämä, julkishallinto, koulutus- ja tutkimussektori, Euroopan unionin toimielimet sekä terminologista tietoa tarvitsevat yksityishenkilöt. Palvelut on tarkoitettu kaikille oman alansa asiantuntijoille toimenkuvaan katsomatta, sillä missäpä työssä ei ammattikielen ja -termistön hyvällä hallinnalla olisi merkitystä. Erityisen paljon TSK:n palveluja käyttävät kääntäjät, toimittajat ja muut kielenkäytön ammattilaiset.

TSK kehittää ja tarjoaa palvelujaan asiakkaiden tarpeiden mukaan sekä erillisten toimeksiantojen muodossa että omaehtoisesti. Sanastokeskuksen työ on viime kädessä aina yleishyödyllistä palvelutoimintaa: siitä hyötyvät kaikki.

TSK är expert på ordlistearbete

27

Centralen för Teknisk Terminologi (TSK) erbjuder kunskap och experthjälp i frågor som berör ordlistearbete och facktermer. TSK är en förening som grundades år 1974. TSK:s primära uppgifter är att utarbeta högklassiga ordlistor och vidareutveckla ordlistearbetets metodik samt att upprätthålla det kunnande detta baserar sig på. TSK behärskar terminologins teori och de praktiska metoder som tillämpar den.

TSK:s verksamhetsformer:

- produktion och publicering av terminologier
- termvård och terminologisk rådgivning
- ett bibliotek specialiserat på ordböcker
- terminologisk informationstjänst
- utveckling av ordlistearbetets metodik samt utbildning
- internationellt samarbete inom terminologin

Terminologicentralen samarbetar som obunden expertorganisation såväl med sina medlemmar som med övriga organisationer som är intresserade av ordlistearbete – till exempel med Forskningscentralen för de inhemska språken, de nordiska terminologicentralerna, internationella standardiseringsorgan samt Europeiska kommissionens organ.

Vem kan utnyttja TSK:s tjänster?

Bland TSK:s kunder finns, förutom privatpersoner som behöver terminologisk information, även representanter för det finländska näringslivet, den offentliga förvaltningen, utbildnings- och forskningssektorn och Europeiska unionens organ. Tjänsterna är avsedda för alla fackmän, oberoende av befattning, ty i vilket arbete skulle inte ett gott behärskande av fackspråk och -termer vara betydelsefullt? Speciellt mycket används TSK:s tjänster av översättare, journalister och övriga professionella språkanvändare.

TSK utvecklar och erbjuder sina tjänster enligt kundernas behov. Uppdragen kan komma utifrån eller tas på eget initiativ. Arbetet på terminologicentralen är alltid i sista hand allmännyttigt: alla blir betjänta av det.

TEKNIIKAN SANASTOKESKUS TARJOAA ERIKOISALOJEN TERMISTÖÖN, SANASTOIHIIN JA SANASTOTYÖHÖN LIITTYVÄÄ TIETOA JA ASiantuntijapalveluja. TSK:N PÄÄTOIMINTA-MUOTOJA OVAT SANASTOPROJEKTIIT, TERMIPANKKI JA TERMPALVELU.

TSK JULKAISEE TERMINFO-LEHDEN OHELLA ERIKOISALOJEN SANASTOJA JA SANALUETTE-LOITA. NÄMÄ TALLENNETAAN YLEENSÄ MYÖS SUORAKÄYTTÖISEEN TERMIPANKKIIN TEPAAN.

TSK:N KIRJASTOSSA ON LAAJA KOKOELMA ERI ALOJEN SANASTOJA, SANAKIRJOJA, SANAS-TOLUONNOKSIA JA SANASTOSTANDARDEJA. KIRJASTO ON AVOINNA ARKISIN KLO 8.30 –16.00.

TSK ON PERUSTETTU 1974, JA SEN JÄSENIÄ ON YRITYKSIÄ, LIKELAITOKSIA, KÄÄNNÖS-TOIMISTOJA JA AATTEELLISIA YHDISTYKSIÄ. TSK TEKEE TIIVISTÄ YHTEISTYÖTÄ SEKÄ JÄSENISTÖNSÄ ETTÄ MUIDEN SANASTOTYÖSTÄ KIINNOSTUNEIDEN YHTEISÖJEN KANSSA.

TEKNIIKAN SANASTOKESKUS (THE FINNISH CENTRE FOR TECHNICAL TERMINOLOGY, TSK) OFFERS INFORMATION AND EXPERT SERVICES RELATED TO SPECIAL LANGUAGE TERMINOLOGY, VOCABULARIES AND TERMINOLOGY WORK. TSK'S MAIN ACTIVITIES ARE TERMINOLOGY PROJECTS, TERMBANK ACTIVITIES AND TERM SERVICE.

TSK PUBLISHES A NEWSLETTER CALLED TERMINFO AND SPECIAL LANGUAGE VOCABULARIES AND TERM LISTS. THESE ARE USUALLY ALSO ENTERED IN TSK'S ONLINE TEPA TERMBANK.

TSK'S LIBRARY HAS A LARGE COLLECTION OF VOCABULARIES, DICTIONARIES, VOCABULARY DRAFTS AND TERMINOLOGY STANDARDS. THE LIBRARY IS OPEN 8.30-16.00 ON WEEKDAYS.

TSK WAS FOUNDED IN 1974, AND IT HAS BOTH PRIVATE AND STATE ENTERPRISES, TRANSLATION AGENCIES AND NON-PROFIT ASSOCIATIONS AS ITS MEMBERS. TSK WORKS IN CLOSE CO-OPERATION BOTH WITH ITS MEMBERS AND OTHER ASSOCIATIONS THAT ARE INTERESTED IN TERMINOLOGY WORK.

Sanastotyön asiantuntemusta vuodesta 1974.